

Innhold:

PARTIENE SVARER PÅ
5 SPØRSMÅL OM
ØKONOMISK POLITIKK

VEIEN TIL POLITISK SUKSESS

SKATTEOMLEGGINGEN OG
KOMPENSASJONEN

HANDLEFRIHETEN I NORSK
ØKONOMISK POLITIKK

SKILLELINJER I NORSK
PARTIPOLITIKK

SOSIALØKONOMEN

algnummer 1969

Administrativ rasjonalisering

Kreditkassen, som har ca. 1400 ansatte, er den nest største forretningsbanken i Norge idag. Banken ekspanderer videre, og for å kunne løse de stigende rasjonaliseringsoppgaver, innen Hovedkontoret og vårt vidt utstrakte filial- og avdelingsnett, må vi ansette en ny medarbeider.

Til vår Organisasjonsavdeling søkes:

En person med solid utdanning og helst med erfaring fra ett eller flere av de arbeidsområder som er nevnt nedenfor:

- Organisasjonsrasjonalisering
- Systemrasjonalisering
- Arbeidsmåling — arbeidsforenkling
- Kontorplanlegging.

Det legges vekt på:

- Dyktighet og initiativ
- Nøyaktighet
- Omgjengelighet
- En klar skriftlig og muntlig fremstilling.

Vi tilbyr gode lønnsvilkår, utviklingsmuligheter og interessante arbeidsoppgaver.

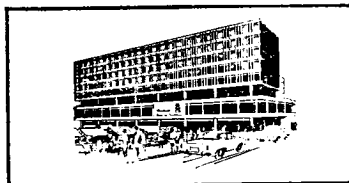
Banken har 5 dagers arbeidsuke.

Skriftlig søknad med attester og referanser sendes vår Personalavdeling snarest.

KREDITKASSEN

Christiania Bank og Kreditkasse

HOVEDKONTOR: STORTORVET 7, OSLO 1
TELEFON: 206550

UNIVERSITETET I BERGEN SØKER

ADB sjef

som i samarbeide med Universitetets EDB avdeling kan forestå og selvstendig lede den pågående utvikling og integrering av den administrative databehandling innenfor Universitetsadministrasjonen.

I sitt arbeid med utviklingen av administrativ databehandling overveier Universitetet et tilbud fra OECD om internasjonalt samarbeide hvorunder Universitetet i Bergen, sammen med fem høyere læresteder i utlandet, vil bli trukket sentralt inn i et utviklingsprogram som vil omfatte hele ADB feltet, fra ordinære data-registrerte og rutiner via datamodeller for budsjetterings- og planleggingsformål frem til mer avanserte og integrerte systemer for administrative beslutningsprosesser.

Søkere må ha universitets-, høyskole- eller tilsvarende utdanning samt administrativ erfaring og variert EDB praksis.

Stillingen er foreslått plassert i l.kl. 23, brutto årslønn kr. 52 770,00. Fra bruttolønnen går 2 pst. pensjonsinnskott.

Den som ansettes må legge fram helseattest og rette seg etter de bestemmelser som til enhver tid gjelder for stillingen.

Søknad vedlagt kopi av vitnemål og attester sendes

UNIVERSITETET I BERGEN

UNIVERSITETSDIREKTØREN

Postboks 604/5, 5001 Bergen

innen 1. september

AUGUST/SEPTEMBER

Ansvarlige redaktører:

*Anders Dedekam jr.**Per Steina**Steinar Strøm*

Redaksjonsutvalg:

*Arne Amundsen**Erling S. Andersen**Svenn G. Anderssen**Knut Elgsaas**Harald Fure**Kåre Gissvoll**Stein Hansen**Tore Lindholt**Svein Longva**Geir Asbjørn Nygaard**Åge Sørsveen**Per Halvor Vale*

INNHold:

Spørsmål om økonomisk
ikk:

m svarer 3

Det offentliges andel

v nasjonalproduktet 4

Antekts og formues-

ordeling 6

Tatsansatte akade-

mikere 9

Laborforurensinger .. 12

bosettings- og

distriktsproblemer ... 15

en til politisk suksess 18

Harald Borgenvik:

leksjoner omkring

teomleggingen og

pensasjonen 22

Schreiner:

n uansvarlige som-

betraktninger

ring handlefriheten i

sk økonomisk politikk 24

Arund Langsether:

nes det — med spe-

l referanse til de øko-

niske avsnitt i de poli-

e programmer —

n vesentlige skiller

lom de norske partier 31

t fra Samfunnet 36

SOSIALØKONOMEN

Utgitt av

sosaløkonomisk Samfunn.

kommer med 10 nummer

år og sendes gratis til

foreningens medlemmer.

Postadresse:

Postboks 1501, Viken, Oslo 1

Budadresse:

Postboks 35, 4. etg.

telefon 33 01 00

Abonnementpris kr. 40,—

Stortingsvalget 1969

I forbindelse med høstens politiske dyst har redaksjonen valgt å stille spalteplass til disposisjon for de politiske partier. Dette er også i tråd med den tidligere redaksjonelle linje, jfr. Sosialøkonomens valgnumre i 1965 og 1967.

Sosialøkonomien er en av de vitenskaper hvor det i en viss utstrekning hevdes forskjellige syn med hensyn til den politiske nøytralitet ved de konklusjoner og resultater som forfektes. Vi vil imidlertid få understreke at en av forutsetningene for at vi igjen gir oss i kast med den vrienne oppgave å redigere et meningsfylt utsnitt av partienes politiske standpunkt, nettopp er basert på en klar skillelinje mellom økonomi og politikk.

At sosialøkonomien på den annen side virker politisk engasjerende er selvsagt et annet spørsmål som kanskje best kan besvares ved å telle opp alle de økonomer som har besittet statsrådstaburettene etter krigen.

Vi vil gjerne her få takke de politiske partier for svarene, som ble avgitt under følgende forutsetninger:

- 1) Tidsfrist 17. juli.
- 2) Svarenes samlede lengde var begrenset til omlag 1000 ord. Fordelingen på de enkelte spørsmål var partienes egen sak.
- 3) Redaksjonen har ikke foretatt noe annet enn å klippe spørsmål og svar sammen. Språkformen er partienes egen.
- 4) Partiene sto fritt i spørsmålet om en enkelt person eller partiets offisielle organ skulle avgi svarene.

En av våre beste ideer

Vi laget et kort, bredt dikteringsbelte i stedet for å bruke et langt, smalt lydbånd. Det tar ti til tyve minutters diktat. Det er meget robust, kan brukes om og om igjen uten at lyd kvaliteten forringes merkbart. De kan putte det i en konvolutt og sende det som et brev.

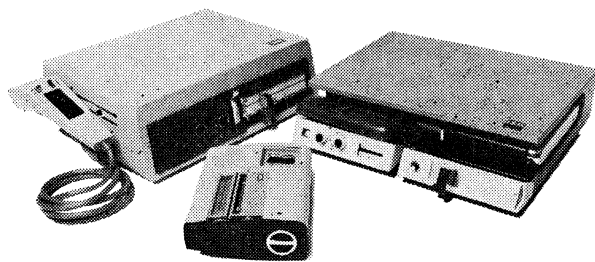
Det er forøvrig ikke første gang at IBM går sine egne veier. De husker kulen, — den som avløste typearmene på skrivemaskinen og løste problemet med sammenfildrede typearmer og ujevn skrift?

Omkring vårt nye dikteringsbelte utviklet vi en rekke dikteringsmaskiner, både for stasjonært bruk og for reiser. Det ene stasjonære system er laget mer for hard arbeidsbelastning enn for øyet. Det andre har de samme gode egenskaper pluss noen ekstra finesser. Dette systemet bør man nesten stille ut så det kan beundres. Så har vi reise-maskinen. Den lille (800 gram), supereffektive «snakke-maskinen» som De alltid kan ha for hånden til notater og ideer.

Vi behøver vel egentlig ikke påpeke at både De og Deres sekretær sparer både tid og penger ved disse systemer.

De selv får mer tid til viktigere arbeidsoppgaver og Deres sekretær arbeider hurtigere og mer effektivt.

De vil sikkert ha flere opplysninger. Ring eller skriv omgående til nærmeste IBM kontor og få tilsendt en folder.

IBM for rasjonell tekstbehandling.

IBM

INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES A/S

OSLO 20 54 50 ● BERGEN 18 155 ● TRONDHEIM 30 644 ● STAVANGER 27 514 ● PORSGRUNN 52 703 ● SARPSBORG 52 311
FORHANDLER: KRISTIANSAND S 25 006

Partiene svarer på 5 spørsmål om økonomisk politikk

Arbeiderpartiet

Stortingsmann Trygve Bratteli.
Formann i Det norske Arbeider-
parti.

Høyre

Cand. mag. Kjell Hanssen.
Sekretær for Høyres stortings-
gruppe.

Komunistpartiet

Partiets Sentralstyre.

Kristelig Folkeparti

Direktør Kåre Kristiansen.
Nestformann i Kristelig Folkeparti.

Senterpartiet

Senterpartiets Hovedorganisasjon.

Sosialistisk Folkeparti

Dag Seierstad.
Sentralstyremedlem.

Venstre

Stortingsmann Gunnar Garbo.
Formann i Venstre.

Spørsmål 1

Det offentliges andel av nasjonalproduktet

Ifølge Langtidsprogrammet 1970—1973 skal den andelen som offentlig kjøp av varer og tjenester utgjør av bruttonasjonalproduktet stige fra vel 19 % i 1968 til vel 22 % i 1973. Dette betyr at de offentlige utgifter i 1973 antas å bli ca. 2—3 milliarder kroner større (i 1968-års prisnivå) enn hvis den nåværende andel opprettholdes.

1. Er Deres parti enig i denne målsettingen?
2. Skal denne relative økning i tilfelle finansieres ved:
 - a) Økt skatt på personer?
 - b) Økt skatt på bedrifter?
 - c) Underskudd før lånetransaksjoner på stats- og kommunebudsjettene?

ARBEIDERPARTIET

Arbeiderpartiet går i den kommende fire-års periode inn for en sterkere vekst både i offentlig konsumkapital og offentlig konsum, enn det Regjeringen har foreslått i Langtidsprogrammet. Vi regner også med en sterkere vekst i brutto nasjonalproduktet. Likevel vil det offentliges kjøp av varer og tjenester utgjøre en høyere prosent av brutto nasjonalproduktet i Arbeiderpartiets forslag enn i Regjeringens.

Med den sterkere økonomiske veksten som Arbeiderpartiet går inn for, og forutsatt sterk vekst i etterspørselen fra utlandet, antas det å bli behov for en stram finanspolitikk i årene som kommer. Jeg tar forbehold for mere kortsiktige variasjoner for tilpassing til konjunkturutviklingen. På denne bakgrunn er det åpenbart at storparten av veksten i de offentlige utgiftene må dekkes ved økte skatter og

avgifter. Disse økte skatter og avgifter må som hittil legges både på personer og bedrifter. I internasjonal sammenlikning er norsk bedriftsskattlegging i prosent en lav andel av den totale skattleggingen.

Arbeiderpartiet er derfor ikke enig i Regjeringens forslag om ytterligere lettelse i bedriftsskattleggingen. Vi er heller ikke enige med Regjeringen om fordelingen av skatter for personer. Se neste spørsmål.

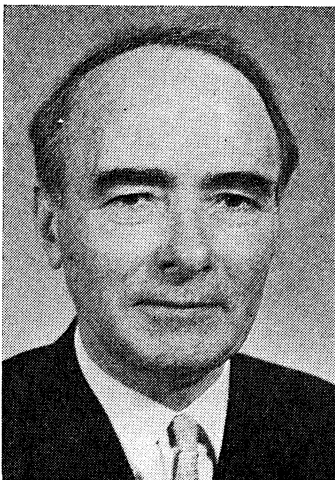
HØYRE

Veksten i det offentlige forbruk må etter Høyres syn avpasses behovet for en rimelig personbeskatning, skattemessige arbeidsvilkår for bedriftene som ikke stiller dem ugunstig i konkurransen med utenlandsk næringsliv, og endelig produksjonslivets kapitalbehov. Faren ved en for rask økning av det offentlige forbruk er en opphetning av økonomien, som eventuelt må utløse bremsetiltak på den private side. Resultatet kan da bli en svekket produksjonsvekst.

For å finansiere øket offentlig forbruk gjennom lånekapital, dersom dette ikke skal gå ut over produksjonslivets kapitalbehov, må man tilstrebe en øket kapitaldannelse — såvel i bedriftene som gjennom personlig sparing. Den vedtatte skattereform, i tillegg til de tiltak som er iverksatt på dette område de siste fire år, gir bedre grunnlag for dette. Høyre mener man må bygge disse muligheter videre ut.

I den utstrekning det er mulig bør man søke å finansiere fellestilltak utenom de offentlige budsjetter. Enkelte av de større motorvei-prosjekter o.l. peker seg her ut for finansiering gjennom bompenge-prinsippet.

Høyre peker i sitt program også på at veksten i statsbudsjettene i stadig sterkere grad skyldes at midler overføres fra skattyterne, via statskassen og tilbake til den private sektor: «Dette system for omfordeling bør stadig revideres, slik at skattetrykket kan begrenses og den enkelte i størst mulig grad beholde råderetten over egen inntekt.»

STORTINGSMANN TRYGVE BRATTELI
Formann i Det norske Arbeiderparti

KOMMUNISTPARTIET

1. Vi finner den nevnte øking i det offentlige andel av nasjonalproduktet under det ønskelige. Økingen vil gi altfor liten dekning av sosiale og kulturelle behov, offentlig tjenesteyting, naturvern osv. særlig dersom det innenfor denne rammen skal skje en parallell øking i militærutgiftene. Norges Kommunistiske Parti mener at den nevnte ramme er noenlunde tilfredsstillende bare hvis en innenfor denne foretar en betydelig omfordeling, bort fra militærutgifter og til fordel for sivile behov innenfor de nevnte sektorer.

Det som her er nevnt gjelder de «tradisjonelle» områder for offentlige kjøp av varer og tjenester. Vi mener at en i tillegg må kanalisere en langt større del av landets sparing og kapital inn til offentlige organer slik at en større del av investeringene kommer under direkte samfunnsmessig kontroll.

2. For finansieringen av økingen i de offentlige utgifter vil vi ta i bruk alle de nevnte midler.

Når det gjelder a) økt inntektsskatt på personer, tenker vi oss ikke økte satser i forhold til det nåværende nivå. Men vi går imot den store lettelse i den direkte beskatning av høye inntekter som Regjeringen har foreslått, og vi går inn for en rekke tiltak for å effektivisere beskatningen av høye inntekter som i dag legalt eller illegalt delvis unndrar seg beskatning. (Samtidig «mister» vi noe i skatteinntekt ved at vi går inn for bedre klassefradrag).

Videre går vi inn for økt formuesskatt og mer omfattende beskatning på kapitalgevinster.

Når det gjelder b) bedriftsbeskatningen, går vi inn for en noe høyere beskatning av aksjeselskapenes inntekter. Vi vil også stramme inn avskrivningsreglene og reglene om fondsopplegg.

Endelig mener vi, jfr c) at en, særlig i den utstrekning økingen i det offentlige utgifter skal skje på bekostning av private investeringer, at lånefinansiering er aktuelt. Dels kan en benytte ordinære statslån-former, dels benytte skjerpede kredittpolitiske virkemidler for å kanalisere en større del av kapitaltilgangen inn til det offentlige.

KRISTELIG FOLKEPARTI

1. Kr. F.'s valgprogram for 1969—73 uttaler i avsnittet om den økonomiske politikk bl.a.:

«Skal samfunnet makte å løse de mange viktige oppgaver innen f.eks. skole-sosial- og kommunikasjonssektoren, så må det offentlige disponere en større del av nasjonalproduktet.»

2. Det kan ikke utelukkes at alle de nevnte finansieringsmåter vil kunne måtte anvendes avhengig av hvorledes man til en hver tid vur-

derer hele den økonomiske situasjon, næringslivets konkurransedyktighet og virkning av det samlede skatte- og avgiftssystem. En finansiering ved underskudd før lånetransaksjoner på de offentlige budsjetter vil neppe være noen farbar vei, og kan vel bare bli aktuelt i helt spesielle situasjoner.

I dagens situasjon vil det neppe være riktig å øke skatten på bedriftene vesentlig.

SENTERPARTIET

Det stilles stadig større krav til innsats fra det offentlige side i et moderne vekstsamfunn. Oppgavene er store og voksende og til dels meget påtrengende. Den planlagte øking i den andel som det offentlige kjøper av varer og tjenester er et uttrykk for Regjeringens prioritering av disse krav. For Senterpartiet er dette en naturlig utvikling under de nåværende forhold.

Hvorledes det offentlige utgifter skal finansieres vil måtte vurderes i samband med de årlige budsjetter, bl.a. ut fra den konjunkturelle utvikling. Det er ikke riktig å låse seg fast til noen bestemt fordelingsnøkkel på forhånd. All den stund den økte offentlige innsats tar sikte på å fremme den økonomiske vekst og velferd såvel for samfunnet under ett som for den enkelte medborger vil vel også en deling av utgiftene kunne fortone seg som rimelig og rasjonelt. Å basere seg på at utgiftsøkingen skal dekkes ved underskott på de offentlige budsjetter må under alle omstendigheter fortone seg som betenkelig.

SOSIALISTISK FOLKEPARTI

1. Den refererte målsetting kan ikke ses isolert fra *sammensetningen* av de offentlige kjøp av varer og tjenester.

SF har på sitt program avskaffelse av vårt nåværende forsvarssystem, og dette ville frigjøre midler av den størrelsesorden det her er tale om. SF's utfordring til Langtidsprogrammet har derfor primært vært kravet om en total omprioritering.

En forsvarlig offentlig innsats på sosialt verdifulle sektorer som distriktsutbyggingen, sosialsektoren, boligbyggingen og utdanningssektoren krever likevel etter SF's syn at den andel som de offentlige kjøp av varer og tjenester utgjør av bruttonasjonalproduktet, økes utover dagens nivå.

SF vil dessuten — også i kommende fireårsperiode — gå inn for at banker, forsikringselskaper, viktige industrier og handelsflåten overføres til samfunnseie. Gjennomføringen av slike tiltak vil naturlig nok ikke bare føre til endringer i langtidsprogrammenes prosentsatser, men vil nødvendigvis endre langtidsprogrammenes hele karakter.

2. En relativ økning i de offentlige utgifter bør finansieres ved

1. økt skatt på høye inntekter og på arbeidsfri inntekter,
2. økt skatt på bedrifter, bl.a. ved en omlegging av systemet slik at reelle overskudd skattlegges, og ved at det offentlige overtar revisjonsvesenet,
3. å bruke underskudd før lånetransaksjoner til visse, prioriterte formål ut fra en vurdering av de totale utbyggingsbehov i samfunnet, både de som i dag er regnet å ligge under den private sektor og de som regnes til den offentlige.

VENSTRE

Venstre mener at en større del av våre ressurser i årene framover må bli brukt til of-

fentlige fellestiltak enn i dag. Forsåvidt er vi enige i den generelle tendens i regjeringens langtidsprogram. Ut fra Venstres eget program er det nærliggende å anta at den forutsatte vekst i det offentliges kjøp av varer og tjenester ligger i underkant av det ønskelige.

Etter Venstres oppfatning må veksten i de offentlige utgifter finansieres ved økt beskatning. (At underskudd før lånetransaksjoner tidvis kan forsvares ut fra en økonomisk helhetsvurdering, er en annen sak.) Fordelingen mellom person- og bedriftsbeskatning er delvis et teknisk spørsmål. Men Venstre mener at vi må være innstillet på å betale for utbyggingen av de offentlige fellestiltak ved en svakere vekst i det private forbruk enn ellers mulig.

Spørsmål 2

Inntekts- og formuesfordeling

Er Deres parti fornøyd med den inntekts- og formuesfordelingspolitikk som har kommet til uttrykk i regjeringens forslag til omlegging av skattesystemet?

Hvis svaret er ja, innebærer da dette at det for 1970 og senere år ikke vil være nødvendig med andre tiltak for å påvirke inntekts- og formuesfordelingen?

Hvis svaret er nei:

Ønsker Deres parti en skjevare eller mer utjamnet inntekts- og formuesfordeling? Hvilke grupper av befolkningen ønsker Deres parti å gi den største **relative** forbedring?

Hvilke konkrete tiltak vil Deres parti anvende for å påvirke inntekts- og formuesfordelingen?

ARBEIDERPARTIET

Arbeiderpartiet er ikke fornøyd med den fordelingspolitikk for inntekter og formue som har kommet til uttrykk i Regjeringens forslag til omlegging av skattesystemet. Arbeiderpartiet går inn for en sterkere utjamning ved fordelingen både av inntekter og formuer. Vi vil ha en reell utjamning som minsker ulikhetene i levestandard. Vi vil ha den sterkeste relative bedringen til de grupper som i dag har lavest inntekt og levestandard. Dette gjelder lavinntektsgruppene og ikke minst alle som på grunn av alderdom, sykdom, invaliditet, funksjonshemninger og andre grunner har en lav levestandard. De lave inntekter finner en ofte i utkantstrøkene.

En reell og sterk utjamning er det mulig å oppnå bare når såvel inntektspolitikken som næringspolitikken tjener dette formål. Arbeiderpartiet legger her stor vekt på næringspolitikken. Ved å skape bedre betalte og tryggere arbeidsplasser, ikke minst i de svakt industria-

liserte landsdeler, vil vi minske ulikhetene i inntekter. Dette gjelder ikke bare dagens lavinntektsgrupper. Det gjelder også alle dem — ikke minst kvinner — som i store deler av Norge i dag har små arbeidsmuligheter.

Skattepolitikken er også et nødvendig middel til mere rettferdig fordeling av inntekter og formue. Arbeiderpartiets skattealternativ innebærer at lavere og midlere inntekter blir vesentlig bedre tilgodesett enn etter Regjeringens opplegg. Et viktig ledd i Arbeiderpartiets skatteplan er en helt ny form for skattlegging av bedrifter. Det som næringsdrivende tar ut til personlig inntekt eller personlig fordel, bør skattlegges på samme måte som lønnsinntekter. Det som blir stående i personlige bedrifter, bør skattlegges mest mulig på samme måte som aksjeselskapenes inntekt.

Arbeiderpartiet vil ha progresjon i skattleggingen av personer, men la en større del enn nå falle på større eiendommer og formuer. Samtidig bør gevinster av verdistigning trek-

kes inn i den vanlige skattleggingen av inntekter. Stønadsystemet må bygges videre ut. Ved siden av utbyggingen av trygdesystemet, går Arbeiderpartiet bl.a. inn for en effektiv gjennomføring av Lov om sosial omsorg.

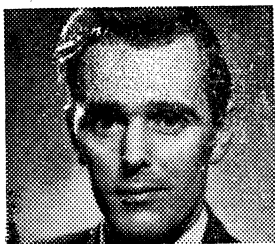
HØYRE

I sitt siktepunkt er skattereformen overensstemmende med Høyres målsetting: på den ene side å lette byrdene for dem med de laveste inntekter og den største forsørgelsesbyrde, på den annen side å stimulere til innsats og sterkere økonomisk vekst.

Skattereformen er ikke avsluttet. Det blir behov for nye reformer i årene fremover. Hva inntektsbeskatningen angår, bør man kanskje i særlig grad konsentrere seg om familier som forsørger skoleungdom over 16 år.

«Skjevere» inntektsfordeling er et odiøst uttrykk. Et differensiert inntektsnivå, etter kunnskap, ansvar og innsats er en integrert del av et fritt samfunn. Det er imidlertid viktig å sørge for at lavtlønnsgruppens stilling ikke svekkes forholdsmessig. Dette krever solidaritet ved inntektsoppgjørene, og varierte tiltak fra myndighetenes side. Skattereformen gir på dette område et betydelig bidrag.

I et samfunn med meget rask økonomisk vekst mener Høyre at det er grunnlag for en bred forankring av kapitaldannelsen, og at de vilkår man gir for personlig sparing blir en sentral faktor i formuesfordelingen på noe lengre sikt.

CAND. MAG. KJELL HANSSEN
Sekretær for Høyres stortingsgruppe

KOMMUNISTPARTIET

Nei, vårt parti er ikke fornøyd med den inntekts- og formuesfordelingspolitikk som kommer til uttrykk i Regjeringens forslag (delvis allerede Stortingsvedtak) til omlegging av skattesystemet. Vi er for en politikk som tar sikte på en jevnere inntekts- og formuesfordeling, mens Regjeringens forslag vil resultere i en enda skjevere fordeling enn vi har i dag.

De grupper som gjennomgående bør få den sterkeste relative forbedring i sin inntekt er befolkningsgrupper som tilhører de svakt utviklede deler av landet, eldre og uføre som bare har ordinær trygd, og arbeidere i lavlønnsbransjer som bl.a. ikke har fulgt med i lønns- og prisglidningen.

Ellers er spørsmålet ikke bare et spørsmål om inntektsnivå. En kan f.eks. tenke på folk som p.g.a. husnøden enten bor svært dårlig eller har vært tvunget til å pådra seg større boligutgifter enn de egentlig kan makte, eller arbeidere som p.g.a. manglende sysselsettingsmulighet i sin hjembygd er tvunget til å ta arbeid langt fra hjemstedet, bo i brakker og besøke familien bare en gang i uken, eller enda sjeldnere.

Skattepolitikken er selvfølgelig av sentral betydning for inntektsfordelingen. Det vises til svaret under spørsmål 1. Men, som det fremgår av det som er nevnt her, mener vi også at slike ting som økt boligbygging, distriktsutbygging, en senket pensjonsalder og forskjellige sosialpolitiske tiltak er viktige elementer i en politikk for å utjamne de reelle ulikheter.

I siste omgang er det imidlertid bare en sosialistisk omforming av samfunnet, dvs. en oppheving av den private tilegnelse av det overskudd produksjonen frambringer, som kan legge grunnlaget for en radikal løsning av utjenningsproblemet.

KRISTELIG FOLKEPARTI

Når skatteforslagets inntekts- og formuesfordeling sees i sammenheng med den inntektsoverføring som er gjennomført over statsbudsjettet og trygdebudsjettene i de siste 4 år, må det kunne sies at utviklingen har vært særdeles gunstig sett fra et sosialt synspunkt. Ikke i noen annen tilsvarende periode har man foretatt så store overføringer over de offentlige budsjetter og gjennom skattelovgivningen. En vesentlig faktor i denne utjenningspolitikk er den bevisste og forsterkede innsats til fordel for utkantstrøkene som regjeringen har gjennomført i fireårsperioden 1965—69. Likevel vil det også i kommende periode bli nødvendig å følge opp den utviklingslinje som er lagt. Her vil nye tiltak i distriktpolitikken bli aktuelle. Kr.F. går således i sitt program inn for stønad til etablering av bedrifter utenom pressområdene, innføring av meldingsplikt for nyetablering i pressområdene og opprettelse av etableringsveiledning. Ellers må man i hele det politiske spektrum ha distriktpolitiske hensyn for øye.

Det vil bli nødvendig å sørge for at lavtlønnsgruppene ikke blir liggende etter i utviklingen.

Det skulle av det som er uttalt foran gå fram

at Kr.F. går inn for en fortsatt utjamningspolitikk hvor særlig hevingen av levestandarden for lavtlønnsgruppene må prioriteres. Her må man regne med at det også i større grad enn hittil kan bli nødvendig å nytte skattelettelser for disse grupper. Den nye MOMS'-ordningen vil her være et skritt i riktig retning.

Sosiallovgivningen må omformes med sikte på å fange opp i langt større grad enn i dag de grupper av sosialt etterliggende som ikke i dag har noen lovhjemlet støtteordning.

SENTERPARTIET

Det er klart nok at den særdeles omfattende omlegging av skattesystemet som nå skal gjennomføres, gir rom for ulike synsmåter i detaljene. Det sier seg også selv at en ikke med dette har kommet fram til evig gyldige skattepolitiske sannheter som en kan holde seg til og dermed oppnå den fordelingsmessige virkning som en ønsker. Ordningen innebærer ikke at det for 1970 og senere år er unødvendig med andre tiltak for å påvirke inntekts- og formuesfordelingen.

En oppfatter spørsmålet om hvilke oppgaver av befolkningen som en ønsker å gi den største relative forbedring dithen at det gjelder *sosial*grupper. — Selv om meget er gjort, står det på mange områder meget igjen. Eldreomsorgen er av de ting som peker seg ut, men omsorgen ligger også tilbake for mange kategorier blant de yngre, f.eks. barn med fysiske eller psykiske avvik. Det er nødvendig at det settes inn tilstrekkelig for å bøte på misforhold her.

Når det gjelder spørsmålet om tiltak for å påvirke inntekts- og formuesfordelingen, viser en til at Senterpartiet har gått inn for at det blir arbeidet videre med spørsmålet om en aktiv pris- og inntektspolitikk fra myndighetenes side. Senterpartiet er også innstilt på at det blir lagt vekt på å finne fram til formålstjenlige tiltak med hensyn til de lavtlønte. Den utredning som nå er lagt fram av dosent Tor Rødseth, bør gi støtet til en seriøs og saklig drøfting av dette sentrale, men samtidig meget vanskelige spørsmål i vår økonomi.

SOSIALISTISK FOLKEPARTI

Nei!

SF ønsker en fundamental utjamning av inntekts- og formuesstrukturen. Prinsipielt vil vi gi samme levestandard til alle, med kompensasjon i form av lønnstillegg eller eventuelt kortere arbeidstid i yrker der påkjenningen er særlig stor. Dagens inntektsstruktur er ikke bestemt av slike vurderinger, men av den økonomiske maktstruktur vi har i landet.

De største relative forbedringer må gis lavtlønnsgruppene enten det dreier seg om lavtlønnsgrupper innen industri, forretningsliv og

offentlig administrasjon eller det dreier seg om småbrukere, fiskere og fiskerbønder. Kvinnene utgjør i dag som helhet en lavtlønnsgruppe. Det samme gjør de trygdede, de arbeidsledige, og de trygdetrengende som faller utenfor de generelle trygdeordningene. Flerbarnsfamiliene utgjør også en lavtlønnsgruppe relativt til resten av befolkningen.

Det er i høyeste grad begrenset hva en kan oppnå av inntektsutjamning innen en privatkapitalistisk næringsstruktur. Innen denne strukturen vil følgende midler likevel kunne nyttes:

1. Reduksjon i den indirekte beskatning. (SF vil motarbeide innføringen av moms.)
2. Økt direkte beskatning av høye inntekter og av arbeidsfri inntekter.
3. Redusert direkte beskatning av lave inntekter.
4. Økt barnetrygd — som deretter skattlegges.
5. Økt skatt på arv.
6. Lovfestet minstelønn lik 80 pst. av en industriarbeiders gjennomsnittsinntekt.
7. Folketrygdens grunnpensjon settes lik $\frac{2}{3}$ av en industriarbeiders gjennomsnittsinntekt.
8. En distriktspolitikk der økonomisk makt fratas private industri- og handelsinteresser og føres over til befolkningen i lokal-samfunnene.

VENSTRE

Skattereformen må sees som et enkelt innslag i en samlet fordelingspolitikk, hvor man ikke minst må ta med i vurderingen den enestående overføring til de trygdete som er skjedd i løpet av de siste få år. Skattereformen har også andre siktepunkter enn å påvirke inntektsfordelingen.

Venstre ser skattereformen som et vesentlig bidrag til å gi oss et mer rasjonelt skattesystem, som i årene framover vil gjøre det mulig å overføre tilstrekkelige ressurser til offentlige fellestiltak uten så store skadevirkninger som dagens skatteregler ville ha ført til. Men reformarbeidet er selvfølgelig ikke slutt med dette. Det vil være nødvendig med fortsatte reformer, ikke minst for å sikre at beskatningen bedre enn nå står i et reelt samsvare med faktisk levestandard og faktisk bæreevne. Jeg vil der henvise til forslagene i innstillingen om skattepolitikken fra Venstres økonomiske utvalg.

Venstre ønsker større økonomisk likhet i samfunnet enn i dag. Vi vil bruke skatte-, trygde- og subsidiepolitikken med dette for øye, og vi vil at myndighetene gjennom adgangen til å påvirke inntektsoppgjørene skal søke å hindre inflatoriske løsninger, som kan føre til nye, utilsiktede skjevheter. Venstre

mener at lavinntektsgruppene har sterkest behov for relativ forbedring. Vi mener at det bør opprettes et lavtlønnsråd som fremmer

forslag overfor det offentlige til løsning av problemer som det har vist seg vanskelig å få løst ved tariff-forhandlingene.

Spørsmål 3

Norske statsansatte akademikere tjener vesentlig mindre enn sine kolleger i Danmark og Sverige; dette gjelder også om vi korrigerer for forskjeller i alminnelig lønnsnivå mellom landene. Eksempelvis kan nevnes at pr. 1. april 1969 tjente en norsk professor ca. 68 000 norske kroner før skatt, mens hans svenske og danske kollega tjente henholdsvis 103 000 og 106 000 norske kroner før skatt. Etter skatt i skattekasse 4 — inklusive folketrygdpremie og tillagt barnetrygd — fikk disse tre skandinaviske professorer (uhyre skjønnsmessig) ca. 43 000 norske kroner (Norge), ca. 61 000 norske kroner (Sverige) og ca. 55 000 norske kroner (Danmark).

Hvordan mener Deres parti at inntektene til norske statsansatte akademikere bør fastlegges i årene framover; bør de statsansatte akademikeres stilling ytterligere forbedres eller svekkes sammenliknet med norske industriarbeideres? På bakgrunn av tendensen til stadig friere internordisk og intereuropsk arbeidsmarked, mener Deres parti at staten i Norge uten alvorlige skadevirkninger kan fortsette å avlønne høyt kvalifisert akademisk arbeidskraft meget lavere enn nabo-landene?

Høyere utdannelse har etter hvert krevd mindre økonomisk innsats fra den enkelte student og denne trend vil trolig fortsette. Mot denne bakgrunn, hvordan mener Deres parti at avlønningen av høyt utdannet arbeidskraft generelt bør tilskyndes til å utvikle seg i årene framover, sett i forhold til avlønningen av andre grupper?

Statsansatte akademikere

ARBEIDERPARTIET

Det er en hovedlinje i Arbeiderpartiets politikk å gå inn for en utjamning av ulikhetene i inntekt, formue og levestandard. Dette gjelder selvsagt også i forholdet mellom industriarbeidere og akademikere.

Forskjell i inntektsformene — lønnsinntekt og næringsinntekt — fører til at nominelt like inntekter kan dekke over store ulikheter i reell inntekt og levestandard. Denne forskjell rammer lønnstakere på alle inntektstrinn. Arbeiderpartiet går inn for å forandre de trekk i skattesystemet som medvirker til denne ulikhet, som også rammer akademikere i offentlig tjeneste.

Vi tror ikke at et friere nordisk eller europeisk arbeidsmarked i og for seg vil føre til alvorlige skadevirkninger for Norge, selv om enkelte akademikere kan tjene mere i andre land.

De som har høyere og de høyeste lønninger, bør overveie et forhold, som lett kan illustreres ved en sammenlikning med Sverige: Nasjonalinntekten i gjennomsnitt pr. hode er i Sverige klart høyere enn i Norge. De fleste

nordmenn vil også finne at deres svenske kolleger har høyere inntekter. Det gjelder ikke bare akademikere i høyere stillinger. Det gjelder også fagarbeidere, bilførere, folk i service-yrkene osv.

Hvis vi i Norge skulle gi de høyeste inntekter samme størrelse som i Sverige, måtte de lavere inntektsgrupper i Norge komme enda lavere i inntekter sammenliknet med tilsvarende svenske grupper. Vi kan ikke restaurere et klassesamfunn av frykt for at enkelte kan forlate landet.

I vår tid står det fram som en rimelig internasjonal målsetting å gjennomføre en utjamning av inntekter og levestandard både i regioner og i hele verden.

Vi bør kunne basere oss på at høyt kvalifiserte mennesker vil legge større vekt på de oppgaver og utfordringer vårt land kan gi dem, enn på en ren inntektssammenlikning med de få land som er enda rikere enn Norge.

Prinsipielt burde det i et land være lik godtgjøring for lik innsats, enten den er i offentlig eller privat tjeneste. Praktisk støter dette på vansker hvis en skal unngå en evig karusell.

HØYRE

Høyre mener at et friere internasjonalt arbeidsmarked skaper fare for en meget kostbar «brain drain». Nå er imidlertid inntektsnivået gjenstand for frie forhandlinger, og et slikt system er i sin helhet langt å foretrekke fremfor fastsettelse av de enkelte yrkesgruppers inntektsforhold gjennom statlig direktiv.

Den inntekt De nevner — en professorgasje på 68 000 — vil neste år bli sterkt påvirket av skattereformen. Det dreier seg her om en reduksjon av inntektsskatten med 4—5 000 kroner. Videre synker marginals-katten fra 59,5 til 43,5 prosent.

Det er riktig at høyere utdanning etterhvert krever mindre økonomisk innsats fra den enkelte student. På den annen side er den yrkesaktive alder relativt kort i forhold til andre yrkesgrupper, og dette må påvirke inntektsnivået.

KOMMUNISTPARTIET

NKP har alltid ment og mener at arbeid som krever særlige kvalifikasjoner og medfører særlig ansvar bør være relativt godt avlønnnet. Vilkårene for norske statsansatte akademikere bør derfor være gode, og forbedres i takt med den allminnelige inntektsøking. Ut fra rettferds- og rimelighetsbetraktninger mener vi imidlertid ikke at avstanden mellom akademikeres og industriarbeideres inntekter bør økes. Spesielt mener vi at bedring av inntektene for de lavest lønnede industriarbeidere burde ha prioritet framfor bedring av statsansatte akademikeres inntekter — dersom en sto overfor et slikt valg.

Under de rådende forhold står en imidlertid ikke fritt i spørsmålet om å regulere disse forholdene ut fra rettferdsbetraktninger. Det er av stor betydning at de offentlige myndigheter har dyktige og godt utdannede folk i sine forskjellige etater, og en må da konkurrere med andre som ofte tilbyr akademikere bedre lønn enn staten nå gjør.

Sosialøkonomens spørsmål peker på faren for at høyt kvalifiserte akademikere trekkes til utlandet. Denne faren er utvilsomt reell og må tas i betraktning.

Vel så viktig som forholdet til utlandet er imidlertid konkurranseforholdet overfor det private næringsliv i Norge. Det er nasjonalt og politisk av avgjørende betydning at staten ikke er handicappet her i konkurransen om særlig kvalifiserte folk. Her ligger et forhold som kan nødvendiggjøre lønnsforhøyelser i staten. Men denne saken bør også kunne gripes an fra den annen side — ved at inntektsforholdene når det gjelder de store inntekter i privat næringsliv kommer inn under bedre kontroll. Ikke minst gjelder det de skatte-

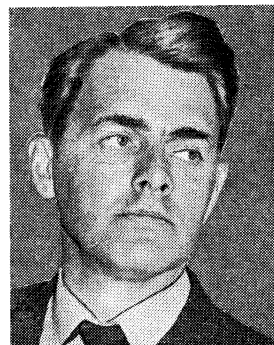
messige forhold. Ved skarpere og enklere regler og skjerpet kontroll bør en kunne begrense de mange former for inntekter og økonomiske fordeler i det private næringsliv som unndrar seg beskatning. Dette er svært viktig i konkurranseforholdet mellom staten og det private næringsliv, da slike muligheter jo nesten ikke forekommer for statsansatte.

Det siste punkt i spørsmålet er delvis besvart ved det ovenstående. Det moment som der nevnes — at høyere utdanning krever mindre økonomisk innsats fra den enkelte student — bør selvfølgelig ut fra rettferdsbetraktninger trekke i retning av lavere lønn i den yrkesaktive perioden.

I siste omgang er det imidlertid bare en sosialistisk omforming av samfunnet, dvs. en oppheving av den private tilegnelse av det overskudd produksjonen frambringer, som kan legge grunnlaget for en radikal løsning av utjæmningsproblemet.

KRISTELIG FOLKEPARTI

Det er ingen tvil om at akademikerne hos oss ligger etter sine kolleger i mange andre land, og vi ser ikke bort fra at man her kan bli nødt til å gå til spesielle tiltak av lønns- eller skattemessig art for enkelte grupper. Man må imidlertid være klar over at en sammenligning med beslektede inntektsgrupper i andre land faller ugunstig ut for mange yrkesgrupper i vårt land. Generelt vil det derfor etter Kr.F.'s oppfatning ikke være riktig å gi akademikerne en utstrakt særbehandling. Den lemping av progresjonen som har vært gjennomført i de siste år — og nå igjen ved gjennomføringen av MOMS-ordningen, danner grensen for det Kr.F. mener man bør strekke seg til i denne forbindelse.

DIREKTØR KÅRE KRISTIANSEN
Nestformann i Kristelig Folkeparti

SETERPARTIET

Det er vanskelig å sammenlikne lønningene over landegrensene, bl.a. på grunn av spesielle forhold som gjør seg gjeldende i de enkelte land, tradisjoner, m.v. Det gjelder de enkelte grupper såvel som totalt. En bør i alle fall vokte seg for å anta at vi mer eller mindre selv sagt bør sikte mot å tilpasse oss forholdene ute.

En bør også vokte seg for å tro at det forhold at en person har fått en akademisk utdanning, uten videre kvalifiserer til lønnsmessige fordeler. Som i arbeidslivet ellers vil akademikerne i regelen måtte godta at arbeidsprestasjonen avgjør avlønningen, ikke utdanningen i og for seg. Det er også all grunn til å huske på at utviklingen i vårt samfunn er slik at det i store deler av næringslivet stilles stadig større krav til utdanning og yrkesdyktighet. Det er ikke uten videre opplagt at det blir akademikerne som trekker det lengste strået i den lønsmessige utvikling og tilpassing som kommer til å skje. Det er for øvrig å merke at akademikergruppen er særdeles lite homogen. Den dekker et meget stort og høyst forskjelligartet spektrum av yrker og kvalifikasjoner. Forskjellene innen akademikergruppen er sannsynligvis større enn den er mellom enkelte deler av gruppen og arbeidstakere fra andre grupper.

Med hensyn til akademikerne i staten kan det se ut som det ut fra rekrutterings- og konkurransehensyn etter hvert kan være behov for en relativ forbedring — i allfall for enkelte stillingsgrupper. Det offentlige må nødvendigvis innrette seg slik at en er relativt konkurransedyktig, også overfor etterspørselen fra andre land. Dette er forhold som kan kreve tilpassing etter hvert.

Det er klart at noe av den moralske begrunnelse for høyere avlønning av arbeidskraft med lang og kostbar utdanningstid faller bort når utgiftene i større og større grad blir ført over til det offentlige. Fortsatt vil imidlertid de markedsmessige forhold kunne betinge vesentlige lønsmessige forskjeller i kortere eller lengre tid. Det offentlige bør — iallfall under dagens forhold på arbeidsmarkedet — vise stor tilbakeholdenhet med å søke å påvirke den lønsmessige fordeling som utdannelsen måtte betinge.

SOSIALISTISK FOLKEPARTI

SF kan ikke gå inn for at statsansatte akademikers lønsvilkår skal forbedres relativt til industriarbeidernes.

Generelt er påstanden om at lavere lønninger tvinger norske akademikere utenlands overdrevet, og fenomenet gjelder bare visse spesielle yrker. Pengeinntekter er ikke de eneste verdier akademikere legger vekt på. Et samfunn med en utjamnet inntekts- og for-

muesfordeling vil være et samfunn fundamentalt forskjellig fra dagens Norge, og det er et grunnleggende utgangspunkt for SF's virksomhet i det norske samfunnet at en samfunnsomforming i en slik retning vil realisere menneskelige verdier av sentral betydning også for akademikere.

SF's inntektspolitikk er bare en del av et omfattende opplegg for å bygge opp et sosialistisk demokrati, lokalt så vel som nasjonalt. I det øyeblikk SF får anledning til å sette ut i livet sin inntektspolitikk, vil forhåpentligvis de fleste høyt kvalifiserte akademikere kjenne det som en befrielse å få sette inn sine kunnskaper og sin innsikt i dette arbeidet for å bygge opp et mer menneskeverdig samfunn.

SF er prinsipiell tilhenger av utdanningslønn for alle former for videregående utdanning. Argumentet om høyere lønn til akademikere for dekning av studiegjeld faller dermed bort.

VENSTRE

Skattereformen vil bedre de norske akademikers økonomi en del sammenliknet med deres danske og svenske kollegers. Venstre har ikke som parti tatt konkret stilling til de enkelte yrkesgruppers inntektskrav. Generelt sett er det ønskelig at akademikere i Norge kan regne med en standard som tåler sammenlikning med nabolandenes. I en vurdering av kravene må selvfølgelig både skattepolitikken og på lang sikt også stønaden til studentene trekkes inn i bildet. Men det må også være et hovedsiktepunkt for inntektspolitikken å gi et mer likeverdig vederlag for alt kvalitetsarbeid, enten det utføres ved skrivebord eller dreiebenk.

STORTINGSMANN GUNNAR GARBO
Formann i Venstre

Spørsmål 4

Natur- forurensninger

I Langtidsprogrammet 1970—1973 står det at man arbeider med et forslag til proposisjon om ny naturvernlov og at det vil bli fremmet forslag til ny lov om vannforurensninger, samtidig som arbeidet med luftforurensninger vil bli intensivert. Det heter videre at det vil bli lagt økt vekt på kontrollen med bruk av giftige stoffer i plantevernet.

Mener Deres parti at den enkelte forurensner og/eller naturødelegger selv skal betale kostnadene ved de tiltak som blir pålagt for å bøte på disse negative bivirkninger av produksjon og konsum?

Mener Deres parti at dette vil kunne svekke våre eksportbedrifters konkurransevne?

Hvis svaret på dette siste spørsmålet er ja, hvordan vil Deres parti avveie et ønske om valutainntekter mot ønskene om natur- og forurensningsvern?

Mener Deres parti at en eventuell tilknytning til EEC vil resultere i at natur- og forurensningsvernearbeidet får en lavere prioritet enn om vi ikke deltar i en slik større markedssammenslutning?

ARBEIDERPARTIET

Arbeiderpartiet går inn for en tidsmessig og omfattende lovgivning som forbyr ulike former for forurensning eller annen ødeleggelse av natur og miljø. I de tilfeller der forbud ikke er hensiktsmessige, mener vi det er riktig at den enkelte som er ansvarlig for slik forurensning eller ødelegging, selv må bære kostnadene med nødvendige tiltak. Hensynet til våre eksportbedrifters konkurransevne kan bare brukes som et argument på kort sikt. Bedrifter som i dag skaper forurensning, må selvsagt få en viss overgangstid til å innrette seg etter de nye forhold. Både innenfor Norden, Europa og innenfor De forente nasjoner må vi aktivt arbeide for internasjonale avtaler, slik at noenlunde de samme reguleringer kan bli innført i flest mulige land.

Etter hvert som våre konkurrenter får tilsvarende reguleringer og avgifter, faller argumentet med konkurransevnen overfor utlandet bort. I en valgsituasjon der en muliggjøring av valutainntektene forutsetter skader på naturen eller forurensninger, vil Arbeiderpartiet tillegge natur- og forurensningsvernet meget stor vekt.

Vi tror ikke at en eventuell tilslutning til EEC vil resultere i at vernearbeidet for naturen og mot forurensninger vil få en lavere prioritet enn om vi ikke deltar i en større markedssammenslutning. Disse problemene har antakelig enda større betydning i Sentral-Europa enn hos oss. Et fastere europeisk samarbeid på dette området burde øke mulighetene for å få en fortgang i natur- og miljøvernet.

HØYRE

For å ta det siste først: Tilknytning til EEC vil etter alt å dømme ikke ha noen innvirkning på hvorledes vi prioriterer naturvernet og tiltak mot forurensning.

Spørsmålet om den enkelte forurensner og/eller naturødelegger selv skal betale omkostningene ved mot-tiltak er uhyre generelt. De problemer som allerede eksisterer vil ofte i praksis måtte løses gjennom et samarbeide med statlige, lokale og private interesser. I sitt program går Høyre inn for et naturverndirektorat som kan samordne innsatsen på dette området. Når det gjelder fremtidig etablering, må det være naturlig at vedkommende foretak bærer de omkostninger som strengere krav til rensningsanlegg m.v. måtte medføre.

Det er lite sannsynlig at et skjerpet vakthold mot forurensning vil svekke eksportbedriftenes konkurransevne. Alle industrialsierte land er i økende grad opptatt av naturvernproblemer, slik at det arbeidet som gjøres på dette feltet neppe vil gjelde Norge isolert.

KOMMUNISTPARTIET

Til spørsmålets første punkt vil en ikke kunne gi et absolutt svar, men vi mener at den enkelte «forurensner og/eller naturødelegger» i stor grad bør belastes ved kostnadene når han (person eller bedrift) kan identifiseres greit.

For oss som personer og konsumenter mener vi at et direkte økonomisk ansvar må gjøres gjeldende der hvor det er tale om handlinger

ger og former for forbruk som er av frivillig, ikke livsnødvendig art. Forurensninger som følge av bosetting og naturlig levesett i områder som myndighetene har godkjent til slikt bruk, kommer i en annen stilling.

Bruk av avgifter på bestemte typer av forbruk er et rimelig og effektivt virkemiddel når det gjelder enkelte typer av forurensning.

For bedrifter ser vi det slik at de i prinsippet bør belastes med de kostnader som svarer til den forurensnings- og naturødeleggingsvirkning som deres virksomhet medfører. Dette er ikke først og fremst et rettferdsspørsmål, men et spørsmål om å bringe disse kostnadene — som er like reelle som «vanlige» kostnader — inn i kalkylene og de økonomiske beskatningsprosessene. Dette er antakelig den eneste virkelige effektive og rasjonelle måte å beskytte naturen og miljøet på.

Spørsmålet om en slik «belastning» vil kunne svekke eksportbedriftenes konkurranseevne er ikke av avgjørende betydning på litt lengre sikt. Om denne kostnadsbelastningen skulle ramme visse grener av eksportnæringene i særlig grad er det jo bare riktig at spørsmålet om videre ekspansjon i disse retninger reiser seg. Blir noe eksportproduksjon ulønnsom på grunn av disse «nye» kostnadene, viser det at denne virksomheten bare har vært *tilsynelatende* lønnsom tidligere, fordi ikke alle kostnadskomponenter har vært tatt i betraktning.

Det blir ikke noe spørsmål om å avveie «valutainntekter mot ønskene om natur- og forurensningsvern». De nye kostnadskomponenter som bringes inn vil påvirke *sammensetningen* av eksportproduksjonen (og importen), men vår samlede utenriksbalanse kan påvirkes ved andre midler (f.eks. valutakursene).

Avveiningsspørsmålet gjelder derfor hvor mye av landets bruttoinntekt (altså ikke spesielt valutainntekter) vi vil anvende til å forebygge forurensning og naturødeleggelse, og her mener NKP at en innsats av en helt annen dimensjon enn den vi nå har må til.

Det som er anført ovenfor om «hvem som skal betale» gjelder det prinsipielle på noe lengre sikt. På veien mot slike ordninger må en selvfølgelig vise et rimelig skjønn, slik at en ikke får for brå og kostnadskreven omstillinger. Men det er av avgjørende betydning at naturødeleggings- og forurensningskostnadene så snart som mulig bringes inn i avgjørelsene angående investeringene, både ved nyetableringer og ved utvidelser og fornyelser av eldre anlegg.

I forbindelse med spørsmålets siste punkt mener vi at tilslutning til EEC vil føre til at natur- og miljøvern vil få lavere prioritet, særlig fordi den skjerpede konkurranse situasjon det vil innebære, vil medføre at næringslivets mer kortsiktige og direkte ønsker om lave kostnader vil få overtak over de mer samfunnsmessige og indirekte momenter i

forbindelse med denne (så vel som mange andre) saker.

KRISTELIG FOLKEPARTI

Det kan ikke gis noe entydig svar på spørsmålet om den enkelte bedrift selv helt ut bør finansiere de tiltak som må gjennomføres for å hindre forurensning av naturen. Arten av forurensning, geografiske forhold, konkurranse situasjon m.v. vil spille inn. Rent generelt kan det sies at det er en felles oppgave for bedriftene og det offentlige. Utgiftene som påføres bedriftene bør ikke være så store at konkurranseevnen svekkes vesentlig.

Vi antar at tilknyttingen til EEC ikke vil resultere i en svakere prioritering av naturverntiltakene. EEC-landene har vel jevnt over større problemer på dette område enn Norge.

SETERPARTIET

Knappt på noe område er det så nødvendig å ha kommende slekters ve og vel for øyet som når det gjelder naturvernet. Det står her om folks velferd i minst like høy grad som når det gjelder den mer målbare produksjonsvekst. Det er nødvendig med hindringer både i næringsdrift og personlig ferdsel, både med sikte på å hindre at skade oppstår og å redusere virkningen av eventuelle skader.

Det er ikke noen enkel sak plutselig å stille igangværende bedrifter i den situasjon at de fullt og helt skal svare for den skade de påfører naturen. Den vil vel for øvrig som oftest ikke la seg kvantifisere, bl.a. fordi den kan spenne så vidt både i rom og tid. Det offentlige må imidlertid kreve at bedriftene gjør det som står i deres makt for å nøytralisere skadevirkninger og å unngå at skader oppstår. Ved utvidelser og nyetableringer av en bedrift må forurensningsspørsmålet vurderes på linje med andre relevante data; slik at dette er helt avklart før bedriften bygges eller utvides.

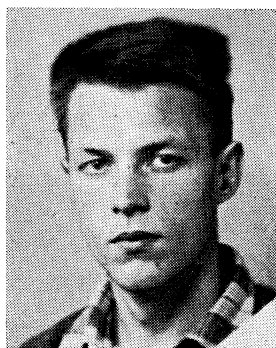
Det sier seg selv at et bedre naturvern vil pålegge både bedrifter og enkeltindivider økonomiske byrder, men dette er ikke noe spesielt for vårt land, og bør således heller ikke føre til noen svekkelse av vår konkurranseevne. For øvrig er det Senterpartiets syn at hensynet til betalingsbalansen ikke kan prioriteres framfor hensynet til et forsvarlig naturvern. Vår næringsliv må oppbygges slik at naturen blir bevart. Det behøver ikke nødvendigvis bety mindre vekst i den materielle standard. I noen grad er jo dette spørsmål om å innrette seg fornuftig. Og folks velferd er som nevnt noe mer enn akkurat tilfredsstillelse av de materielle behov. Dette må selvsagt også gjelde ved en eventuell tilknytting til EEC.

SOSIALISTISK FOLKEPARTI

SF mener prinsipielt at all planlegging av produktiv virksomhet må ta hensyn til de utgifter som kreves for å rette opp skader eller hindre forurensninger. Som en almen regel bør slike utgifter gå inn som en naturlig del av den enkelte bedrifts kostnadsbudsjett.

Unntaksvis må det offentlige likevel dekke en del slike utgifter, f.eks. for å unngå samfunnsmessig uforsvarlige priser på enkelte produkter.

Mange av våre eksportbedrifter er slik knyttet til utenlandske konserner at deres lønnsomhet og konkurranse-evne er vanskelig å vurdere. De indikasjoner en har, tyder på at de går bedre enn «det norske gjennomsnittet». Det er særlig i kjemisk industri og i primær jern- og metallindustri at faren for forurensninger er stor, og disse industriene bør ha råd til å bære slike omkostninger som det her er tale om.

DAG SEIERSTAD

Sentralstyremedlem i Sosialistisk Folkeparti

En generell avveining lar seg vanskelig formulere, men selvsagt kan SF tenke seg å gi avkall på betydelige valuta-inntekter dersom natur kan vernes og forurensninger kan hindres.

Tilknytning til EEC vil sannsynligvis føre til at slikt vernearbeid får lavere prioritet siden de fleste medlemsland i EEC har akseptert et forurensningsnivå atskillig høyere enn Norges idag.

VENSTRE

Venstre vil ta initiativet til et tidsmessig lovverk som kan avklare ansvarsforholdet når det gjelder forurensninger av naturen. Det er rimelig å gå ut fra at både staten og næringslivet må ta på seg økte byrder i så måte. Det må være en samfunnsinteresse å søke løse problemene på en slik måte at våre eksportbedrifters konkurranseevne ikke blir betenkelig svekket. Men under enhver omstendighet mener Venstre at arbeidet for naturvernet nå må gis prioritet foran veksten i vårt private forbruk; ren luft, friskt vann og giftfrie matvarer er viktigere bidrag til vårt folks levestandard enn en noe sterkere øking i det materielle konsum.

Skulle det bli spørsmål om norsk eller nordisk tilknytning til EEC, må det etter mitt skjønn være viktig å skaffe seg visshet for at dette ikke skal svekke våre muligheter for vernearbeid. Ellers må vel dette arbeid også taes opp i internasjonal sammenheng: som vi husker, skaffet vesttysk industri-røyk grå snø over Nordmarka.

Hva
økonomene kan
lære av
politikerne

The economists' perplexity over the problem of making interpersonal comparisons of utility must seem amusing to the practical politician, who has been making them for years. He knows, in his reflective moments, that he has made a few mistakes, but his success in politics has rested on his ability to make such comparisons and make use of them in a manner satisfactory to his constituents. He knows for example that it usually improves social welfare to take fifty cents apiece from a couple of city dwellers and give a dollar to a farmer, for the farmer's vote is apt to be worth twice as much as the city dweller's and is more likely to be bought for a dollar than are both the city dwellers' to be lost for fifty cents apiece. In fact, one can only gaze with wonder and admiration at the intricacy of some of the interpersonal comparisons regularly made by political leaders.

G. David Quirin «The Capital Expenditure Decision», Richard D. Irwin, Inc. Homewood, Illinois, 1967.

Spørsmål 5

Bosettings- og distrikts- problemer

I distriksutbyggingssammenheng blir det i politiske debatter ofte trukket fram de kulturelle og sosiale verdier som ligger i den relativt spredte bosetting vi har i landet i dag. Videre er det blitt hevdet at en relativt spredt bosetting mer er i overensstemmelse med folks bopreferanser enn en sentralisert bosetting. Hvordan stiller Deres parti seg til disse utsagnene og hvilken bosettingsstruktur går Deres parti inn for?

I Langtidsprogrammet 1970—1973 pekes det på at det kan være en motsetning mellom sterk økonomisk vekst i nasjonalproduktet slik det måles i dag og en spredt bosetting.

Hvis den bosettingsstruktur Deres parti går inn for kommer i konflikt med den vekst i nasjonalproduktet dere ellers ønsker å oppnå, hvilket av disse to politiske mål vil dere da tillegge størst vekt?

I Perspektivanalyser som fulgte som vedlegg til Langtidsprogrammet 1970—73 finner en at de eksisterende utviklingstendenser i den norske økonomi bl.a. vil gi som resultat at sysselsettingsandelen for primærnæringen (jordbruk, skogbruk og tiske) vil synke fra ca. 20 % i 1963 til ca. 7 % i 1990.

Mener Deres parti en slik utvikling kan være tilfredsstillende eller vil Deres parti gå inn for næringspolitiske tiltak med den hensikt å «motarbeide» denne både absolutte og relative reduksjon i primærnæringens sysselsetting.

ARBEIDERPARTIET

Arbeiderpartiet legger stor vekt på de kulturelle og sosiale verdier som lokalsamfunnene i vårt land representerer. I vårt arbeidsprogram går vi inn for et bosettingsmønster som tar hensyn til de endringer i næringslivet som skyldes den teknologiske utvikling, men som bremser tendensen til befolkningsskonsentrasjon i noen få områder. Vi legger særlig vekt på utbyggingen av større og mindre sentra i distrikter hvor det nåværende nett av tettsteder er for svakt utbygd til å sikre tilfredsstillende service og økonomisk utvikling. Vi er uenige i at det nødvendigvis må eksistere et motsetningsforhold mellom sterk økonomisk vekst og en mer spredt bosetting. Arbeiderpartiet går tvert imot inn for å øke produksjonen ut over det Regjeringen legger opp til ved å satse sterkere på industrireising og annen produksjonsvekst i distrikter som i dag har undersysselsetting og en svak industrialiseringsgrad.

Arbeiderpartiet vil ikke gå inn for tiltak med sikte på å motarbeide den reduksjon som lenge har funnet sted og antakelig vil fortsette i primærnæringenes sysselsetting. Vi legger derimot stor vekt på at arbeidsplassene også i disse næringene skal bli langt tryggere og bedre betalte enn de er i dag. Det som er det vitale for de landsdeler som i dag har et svakt utbygd næringsliv, er ikke å tvangsopprettholde sysselsettingen i grunnnæringene, men å få en langt sterkere produksjonsutvikling og sysselsettingsøkning enn hittil innenfor industri og serviceyrkene. Indirekte vil dette få stor betydning også for dem som kommer til å arbeide i grunnnæringene. Det er dette synet som ligger til grunn for Arbeiderpartiets distrikts- og næringspolitikk.

HØYRE

Parallelt med urbaniserings-prosessen går i Norge en bemerkelsesverdig høy andel av småhus — eneboliger. Dette fører til at våre befolkningsskonsentrasjoner ikke skaper rene *bymiljøer* i det omfang vi finner dem i de fleste industrialiserte land. De psykologiske skiller mellom «by» og «land» blir derfor ikke så skarpe i Norge.

En rekke argumenter taler for at vi tilstreber — ikke nødvendigvis en *spredt*, men en *balansert* bosetting i landet som helhet. Høyre understreker i sitt program at «et sterkt næringsliv og en balansert bosetting krever effektive sentra som fyller nødvendig service-funksjoner for sitt omland, og danner barrierer mot distriktsvis fraflytting.»

Generelt definerer Høyre målsettingen slik:

«Målet for distriksutbyggingen er en realistisk utnyttelse av næringsmulighetene innen de enkelte områder, flere valgmuligheter når det gjelder lønnsomt arbeid, og god tilgang til samfunnsmessig service. Grunnlaget for en balansert bosetting i alle landsdeler må være en sunn nasjonal økonomi og et livskraftig næringsliv.»

Høyre avviser etableringskontroll, og satser på en rekke stimulerings-tiltak, basert på frivillighet og åpent samarbeid.

Det er lite realistisk å «motarbeide» den relative nedgang i den andel av befolkningen som er sysselsatt i primærnæringene. Denne utviklingen avspeiler jo i første rekke øket effektivitet og større produktivitet pr. sysselsatt. Oppgaven må være å hindre at synkende sysselsetting i disse næringer fører til avfolkning av større områder — gjennom et bevisst ar-

beide for å stimulere til nyetableringer innen industri og service-næringer, og ved å utbygge vekstkraftige sentra.

KOMMUNISTPARTIET

Vårt parti er generelt enig i at en relativt spredt bosetting har slike fordeler som er nevnt i innledningen til spørsmålet. Vi går derfor inn for en politikk med sikte på å hindre at store områder av landet blir avfolket.

Det er imidlertid urealistisk, og stort sett heller ikke i overensstemmelse med folks bopreferanser, å gå inn for at folk skal bo spredt på en slik måte at den enkelte familie bor ensomt og isolert, og blir uten mulighet for å benytte seg av de goder som bare fellesskapet kan tilby. Derfor kan en ikke hindre at en prosess med nedleggelse av særlig isolerte småbruk og bosteder langs kysten fortsetter. Det vi vil gå inn for er for det *første* at denne prosessen ikke får et usosialt preg av økonomisk tvang; vi går derfor inn for en politikk som sikrer de som bor på de isolerte steder et rimelig økonomisk grunnlag. Ofte vil det sannsynligvis bare være et generasjonsspørsmål før de fleste av de helt avsidesliggende steder er nedlagt. *For det andre* må det satses effektivt når det gjelder å gi de mer sentrale steder i *alle landets deler* økonomiske, sosiale og kulturelle muligheter slik at strømmen av folk inn til de mest utpregede pressområdene i landet bremses opp.

I noen grad kan det nok tenkes at en slik politikk på kort sikt ikke vil være den som bringer den raskest mulige vekst i landets nasjonalprodukt slik det tradisjonelt måles. Men om en får en noe raskere vekst i nasjonalproduktet ved å la strømmen inn til noen få av de mest tettbefolkede områder fortsette i samme omfang som hittil, så vil mye av den inntektsøkning (eller kanskje mer enn inntektsøkningen) gå med til slike former for forbruk som ikke er egentlig levestandardsøkende, men som simpelthen er utgifter som nødvendigvis av at man bor i en tettstappet by.

I forbindelse med spørsmålets siste del mener vi at en ikke kan legge avgjørende vekt på hvilken andel av *sysselsettingen* en i framtiden vil finne i primærnæringene. Det vi vil legge vekt på er følgende to ting:

1. At en sikrer full sysselsetting i alle deler av landet. Når dette kombineres med ønsket om å hindre avfolking av forskjellige deler av landet, krever det selvfølgelig en aktiv innsats for å skape grunnlag for annen sysselsetting enn jordbruk og fiske mange steder hvor sysselsettingen i primærnæringene vil gå betydelig tilbake — eller med andre ord, en aktiv og effektiv distriktsutbygging.

2. Selv om vi rekner med, og aksepterer, at sysselsettingen i primærnæringene går tilbake, mener vi at Norges matvareproduksjon

ikke må tillates å avta på lengre sikt. De avsetningskriser en har opplevd og de utgifter som beskyttelsen av norsk jordbruk krever, mener vi i langsiktig perspektiv, vil fortone seg som forbigående fenomener. Verdens matbehov er utvilsomt sterkt økende, og om de folkerike fattige land kommer i gang med en raskere økonomisk utvikling vil også den aktive matvareetterspørsel komme til å øke meget sterkt. Dessuten legger vi vekt på tryggheten for vårt eget folk.

En konsekvens av dette er at vårt parti går sterkt inn for at bra dyrkbar jord i størst mulig grad skal bevares, og ikke legges ut til fabrikk-tomter, boligområder, veier, flyplasser osv.

KRISTELIG FOLKEPARTI

a) Kr.F. er stort sett enig i de «utsagn» som er referert.

b) Skulle man komme opp i en konflikt mellom en trivselsrettet spredt bosetting og veksten i nasjonalproduktet (noe vi ikke anser særlig sannsynlig), vil vi anse trivselsmomentet av så stor betydning for leve-, eller rettere sagt, livsstandarden at man innen fornuftige grenser må være villig til å renonsere noe på den rent materielle framgang. Heller ikke i dag lever mennesket av brød *alene*.

c) Jordbrukets sysselsettingsandel som i 1963 var 20 % er i 1968 kommet ned i 15 %. Perspektivanalysen har igrunnen bare ført denne trend videre, og har da kommet til at sysselsettingsprosenten i jordbruket i 1970 — under de gitte forutsetninger — vil komme ned i 7 %. Det bør understrekes at dette ikke er noen politisk målsetting, men bare en prognose, hvis godhet er helt avhengig av de forutsetninger man velger.

I den utstrekning en slik utvikling som prognosert er resultatet av rasjonalisering og mekanisering vil den formentlig være kriteriet på en større lønnsomhet i jordbruket, og bør da selvsagt ikke motarbeides. I den grad utviklingen skyldes avfolking av landsbygda og utkantstrøk som følge av en utilstrekkelig eller manglende distriktpolitikk, bør den motarbeides med distriktpolitiske virkemidler.

SEENTERPARTIET

Veksten i nasjonalproduktet er viktig. Men veksten i velferd og trivsel er enda viktigere. I noen grad henger disse forhold sammen, men ikke så absolutt. En spredt bosetning er ikke noe mål i seg selv. Det er det imidlertid å ha en *variert* bosetning hvor den enkelte ut fra sin spesielle innstilling og holdning kan få så gode utviklings- og tilpassingsmuligheter som råd. Alternativene er naturligvis ikke en spredt eller en konsentrert bosetning. Spøkket er videre enn som så.

Vi er ikke alle like; vi går ikke alle like godt

verken inn i myldret i storbyen eller i ensomheten i en avstengt grend. Vi må ellers være klar over at dette er holdninger som kan skifte med tiden. Det bosettingsmønster som ut fra hensynet til den enkelte medborgers interesse synes å svare til kravene i dag, behøver ikke nødvendigvis også gjøre det om noen år-tier.

Det foreligger ingen sikre data som underbygger antagelsen om at det kan være en motsetning mellom sterk vekst i nasjonalproduktet og en spredt bosetting. Ut fra en nasjonal-økonomisk lønnsomhetsbetraktning kan det være riktig å kanalisere ny virksomhet og ekspansjon til steder utenom de større byer og pressområder. Det framlagte lovforslag om meldeplikt ved nyetableringer i pressområder er etter Senterpartiets syn et riktig og høyst nødvendig ledd i en mer aktiv politikk for å påvirke og styre lokalisering og bosetting ut fra hensynet til hva som tjener den økonomiske vekst og trivselen i videste forstand. — Senterpartiet er villig til å gi avkall på noe av den materielle vekst i den utstrekning som en med *det* oppnår et høyere velferdsnivå totalt sett.

Det betyr at man i framtiden i sterkere grad vil måtte trekke trivselssynspunktet inn i målsettingen for den økonomiske politikken.

Spørsmålet om den synkende sysselsettingsandelen i primærnæringene har mange sider. Behovet for tiltak må ses i sammenheng med målsettingen for lokaliseringspolitikken. Vi vet at primærnæringene mange steder er det eneste eller viktigste grunnlag for bosettingen. For å kunne sikre et variert bosettingsmønster, er det av betydning at det skapes alternative arbeidsmuligheter for dem som forlater primærnæringene.

Å opprettholde et kunstig høyt sysselsettingsnivå i primærnæringene vil nødvendigvis måtte fortone seg lite rasjonelt. Men det bør advares mot en politikk som skulle føre til en så rask og sterk reduksjon i sysselsettingen som nevnt i perspektivanalysene. Den kan både komme i konflikt med målsettingen om et betryggende selvforsyningsnivå, svekke mulighetene for utnyttelse av ressursene og legge store distrikter øde. At det fortsatt vil skje en reduksjon i sysselsettingen for jordbruk, skogbruk og fiske, er innlysende nok. Men for Senterpartiet er det viktig at denne reduksjon ikke skjer raskere enn at den kan forenes med målsettingen for utvikling og lokalisering av næringsliv og bosetting på lengre sikt.

SOSIALISTISK FOLKEPARTI

Det trenges grundigere undersøkelse om folks preferanser når det gjelder bosted, men alt tyder på at folk gjerne vil bli boende i spredtbygde strøk dersom noenlunde rimelige økonomiske vilkår er til stede.

De ekstremt spredtbygde strøk er allerede

fracflyttet, og de fleste av de lokalsamfunn som i dag trues, er etter SF's syn fullt levedyktige under en annen distriktpolitikk enn den som føres i øyeblikket. SF går derfor inn for at bosettingen i hovedtrekkene bevares slik den er i dag.

Siden nasjonalproduktet slik det måles i dag, er en dårlig indikator på reell bedring av det totale livsmiljø vi lever i, vil SF legge stor vekt på å beholde en bosettingstruktur som folk ønsker.

Ved utvikling av yrkeskombinasjoner i distrikter som nå vesentlig har sysselsetting i en av primærnæringene, kan andelen produksjonstimer nedlagt f.eks. i jordbruket synke atskillig. SF vil imidlertid gå inn for at de viktige ressursene en har i primærnæringene blir utnyttet fullt ut, i stedet for at slik aktivitet bare nedlegges. Hvorvidt antall arbeidstimer nedlagt i primærnæringene da vil synke relativt, blir et uvesentlig spørsmål.

Tilleggskommentar til distriktsproblemene:

Enkelte vesentlige forhold overses ofte i debatten om distriktpolitikken.

1. Primærnæringene har selv hatt en betydelig produktivitetsutvikling. Det er ikke slik at de bare drar nytte av den produktivitetsutvikling som foregår i andre sektorer.
2. Mange steder der det ikke lønner seg f.eks. med salgsjordbruk, (og der SF da heller ikke mener at en skal drive slikt), kan jordbruk til selvforsyning likevel lønne seg — fordi det ikke er et omstendelig omsetningsapparat fram til eget bord. Det samme kan gjelde for heimefiske.
3. Det er i dag et problem å skaffe norsk bemanning til norske skip, og dette har vesentlig med ikke-økonomiske goder å gjøre. Selv om det skulle kunne skaffes norsk bemanning til stortrålere og fabrikkskip av folk som er villige til slikt arbeid i spesielle kortere faser av sitt liv, må en ikke trekke den slutning at fiskerbefolkningen som helhet vil se seg tjent med et slikt fiske.
4. Det er reell valgfrihet SF vil skape. Mange av de valg som må treffes, er kollektive valg. De kollektive valg som gjelder næringsstrukturen, må desentraliseres i så stor grad som mulig til den befolkningsgruppen som valget angår — med de begrensninger som samfunnet som helhet («Stortinget») trekker opp.

Teoretisk skulle den tekniske utviklingen muliggjøre en enorm økning i antallet valgmuligheter for den enkelte befolkningsgruppe. Men summen av de profittdominerende beslutningene i det private næringslivet og de sentraliserte «tilretteleggings»-beslutningene i statsbyråkratiet legger meget snevre rammer omkring det som framstår som «samfunnsutviklingen». Denne «samfunnsutviklingen» blokkerer effektivt alle slike desentraliserte, kollektive valg, og i stedet settes en tilsynela-

tende økning i alternativene for de individuelle valg. Siden alle slike individuelle valg nødvendigvis bare må bli en tilpasning til «utviklingen», er de ofte bare uttrykk for overfladiske kompensasjoner som individet må ty til — og ikke utslag av dypereleggende preferanser.

I dette perspektivet vil meningsmålinger bare ha begrenset verdi når det gjelder å lodde velferds-preferanser. Bare gjennom en demokratisk prosess med desentraliserte, kollektive valg i vidt omfang, kan en få vite hva folk virkelig ønsker — ved at de realiserer sine ønsker.

VENSTRE

Venstre ønsker å opprettholde et variert bosettingsmønster i Norge. Av bosettingsmessige grunner er vi rede til å støtte opp under primærnæringene i strøk av landet hvor det fra et strengt økonomisk synspunkt kanskje ikke

ville være forsvarlig. Dette kan imidlertid bare bli ett enkelt ledd i en samlet regionalpolitikk. Skulle det inntre en konflikt mellom målsettingen for bosettingsstrukturen og programmet for veksten i nasjonalproduktet, mener vi at det første hensyn bør gis forrang. Men jeg tror ikke at en slik konflikt behøver å inntre.

Prognosen for sysselsettingsandelen i primærnæringene fram til 1990 er en framskriving av de tendenser man nå kan regne med. I det fortsatte arbeid med langtidsplanleggingen må det være riktig å ta stilling til om vi ønsker å la denne utvikling gå sin gang, eller om vi bevisst skal søke å modifisere den sterkere enn det skjer i dag. I tidligere år har man aldri fullt bevisst søkt å treffe noe slikt valg. Men svaret på spørsmålet kan først gis etter en langt grundigere prøving enn materialet i perspektivanalysene foreløpig gir oss muligheter for.

Veien til politisk suksess

Fra stortingsmannens lommealmanakk?

Gjør som tusener av fornøyde politikere, benytt Dem av vårt Frase-blokk-system!

Fremgangsmåten er uhyre enkel. Nedenfor finner De fire av våre populære fraseblokker: A, B, C og D.

8. Ei differensiert implementering av x,
9. Den nåværende motivering av x,
0. Ei allmenn strukturrasjonalisering og styrking av x,

A.

1. Hensynet til x, som inntil nå har fått altfor liten oppmerksomhet,
2. Gjennomføring av x på brei basis,
3. Langtidsvirkningene av den nåværende prioritering av x,
4. Vår aktive innsats når det gjelder målsettinger for x,
5. Såvel x som hensynet til en større sammenheng,
6. Krava til ei nyvurdering av vårt engasjement når det gjelder x,
7. Ei omstrukturering av x mot et utvida perspektiv,

B.

1. må veie tungt når vi skal vurdere virkningene av
2. vil utvilsomt være medbestemmende for vår holdning til
3. kan under visse omstendigheter komme til å bety meget for
4. vil i høyeste grad understreke betydningen av
5. kan på lengre sikt få avgjørende innflytelse på
6. må nødvendigvis føre til endringer i vårt syn på
7. tar sikte på å legge forholdene til rette for

8. må tjene som et korrektiv når det gjelder vår holdning til
9. må sees i en større sammenheng, først og fremst i samband med
0. må tillegges større vekt, spesielt dersom vi vil arbeide mot

C.

1. ei sterkere vekst på alle områder i samfunnet.
2. ei omvurdering av virkemidlene, slik at alle får nytte godt av resultatene.
3. en løsning av nøkkelproblemene innen denne sektor.
4. et mer aktivt engasjement på tvers av skillelinjene.
5. en stabil lønns- og pris-politikk i de kommende år.
6. en alternativ politikk også på dette felt.
7. en løsning av problemene som sikkert vil melde seg ved innføring av nye aktiviseringstiltak.
8. nye sentraliseringstendenser.
9. en løsning av utkantstrøkas spesielle problemer.
0. en bedring av tilhøva i pressområdene.

D.

1. Dette syn må bli ei rettleiing til handling, og ikke bare tomme fraser.
2. Når vil våre motstandere forstå dette?
3. Et viktig punkt, javel, men la oss ikke stoppe opp her.
4. Det kan ikke råde uenighet på dette punkt.
5. Hvor lenge skal vi vente på at noe blir gjort her?
6. Spesielt her jeg dere som er unge i dag å legge merke til dette.
7. Her må vi ikke tape enkeltmennesket av syne.
8. Har da ikke førkrigspolitikken lært oss noe på dette område?
9. Men sammen kan vi nok løse de overgangsproblemer som måtte oppstå.
0. Og i dette har vi folket med oss.

De velger selv emne, og dernest et tilfeldig 4-sifret tall. Første siffer angir frasenummer i blokk A, annet siffer frasenummer i blokk B osv. Legg merke til at x-ene i blokk

A må erstattes med den valgte emnebetegnelse.

Hver slik kombinasjon av fire fraser, én fra hver blokk, kaller vi et politisk utsagn. Føyes flere utsagn etter hverandre, får vi et politisk innlegg. Flere politiske innlegg (med ulike emner) danner en politisk plattform.

La oss nu generere et politisk utsagn over et aktuelt tema. Vi velger tilfeldig «Fraseblokk-systemet», og tar utgangspunkt i en tilfeldig tallrekke:

8941.....

Her har vi (ved permutasjoner) allerede stoff til et omfattende innlegg, men begrenser oss for enkelhets skyld til bare ett utsagn, nemlig: 8941, som fører til følgende innlegg:

«Ei differensiert implementering av Fraseblokk-systemet, må sees i en større sammenheng, først og fremst i samband med et mer aktivt engasjement på tvers av skillelinjene. Dette syn må bli ei rettleiing til handling, og ikke bare tomme fraser.»

Godt, ikke sant? Da en eventuell motdebattant ikke vet hva begrepet «differensiert implementering» betyr, og heller ikke er klar over hvilke «skillelinjer» det siktes til, vil innlegget bli stående uimotsagt. Har imidlertid også han adgang til Fraseblokk-systemet, kan vi se frem til en lengre utmattingsdebatt.

Praksis har vist at selv korte innlegg generert etter denne metode, har en paralyserende virkning på opposisjonen, som erfaringsmessig mister tråden allerede etter de første to utsagn.

Oppgave: Lag sjøl et innlegg på minst tre utsagn omkring emnet: «minstelottgaranti-en». Nytt personnummeret ditt, eller ei anna tilfeldig tallrekke. Lykke til!

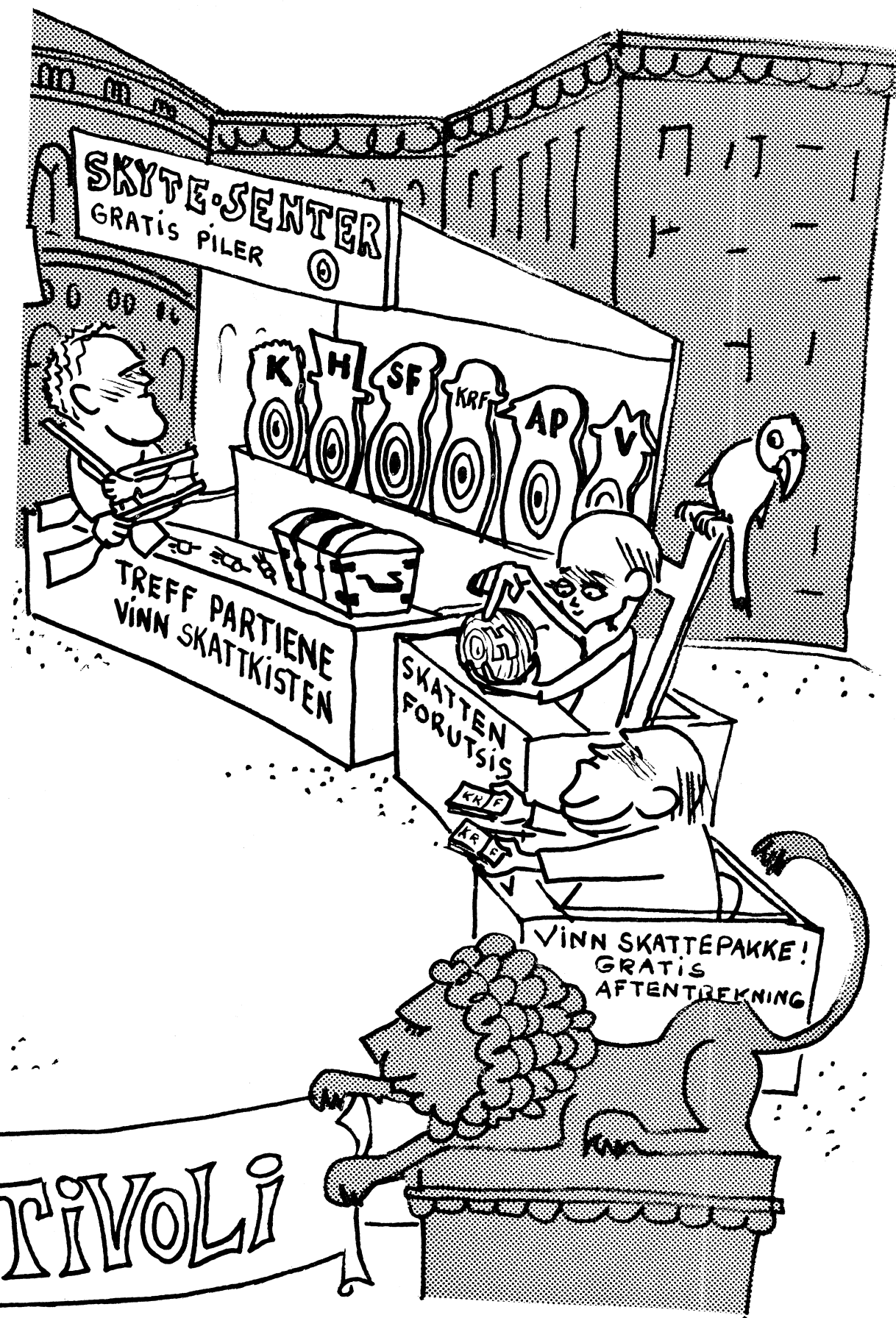
Effektivering av bestillinger på Fraseblokk-systemer med spesielle politiske farvevarianter, har hittil tatt all vår tid, noe såvel dagspressen som NRK kan vitne om. Vi antar dog at vi etter valget kan øke tilbudet til å omfatte bok-, teater- og filmanmeldelser, såvel som taler av ulike slag: 1. og 17. mai-taler, Immatrakteringstaler osv. Spesielt ventet vi oss pågang når det gjelder Søndagsprekener. Så vær ute i god tid med Deres bestilling!

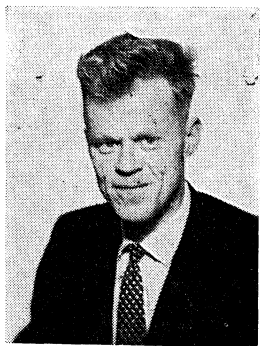
Frase-blokk-systemet er utarbeidet av sivilingeniør Richard R. Solem ved Televerkets forskningsinstitutt, Kjeller.

Eventuelle henvendelser bes rettet til Sosialøkonomen, Postboks 1501, Vika, Oslo 1.

AV
FORSKER HALLVARD BORGENVIK
STATISTISK SENTRALBYRÅ

Refleksjoner omkring skatteomleggingen og kompensasjonen

Før Stortinget tok sommerferie ble det vedtatt at det norske skattesystemet skulle legges om. En større andel av de offentlige skatteinntekter skal fra 1970 innkreves i form av indirekte skatter. Stortingsdebatten og den etterfølgende avisdebatt har vært preget av spørsmålet om ulike sosialgrupper og enkeltindivider har fått tilstrekkelig kompensasjon for den ekstraordinære prisstigning som naturlig følger av omleggingen. Kompensasjon er gitt i form av lavere inntektskatter og høyere trygder. Videre vil kompensasjonsspørsmålet komme opp under lønnsforhandlingene, fordi tariffavtalene i et eget avsnitt behandler prisstigning som følge av skatteomlegging. Denne artikkelen tar ikke sikte på å besvare spørsmålet om de kompensasjonsordninger som tenkes gjennomført er tilstrekkelig, fordi dette er et problem som vesentlig må avgjøres på det politiske plan. Tvert imot vil vel artikkelen antakelig bidra til å illustrere at problemet er vesentlig mer komplisert enn avisenes skattepalter gir inntrykk av.

La meg innlede med et par generelle refleksjoner. Det er alminnelig anerkjent av alle politiske partier at Regjering og Storting skal kunne bruke skatte- og finanspolitikken til å påvirke inntektsfordelingen i samfunnet. Det gjelder både i spørsmålet om hvordan inntektsskapningen skal fordeles mellom den offentlige og private sektor (skattenivået), og hvordan inntektene etter skatt skal fordeles mellom grupper og individer innen den private sektor. Skulle hele den private sektor eller grupper ha kompensasjon når skattenivået blir hevet eller når den relative inntektsfordeling blir endret fordi skattesystemet blir lagt om, ville finanspolitikken som økonomisk-politisk virkemiddel ikke ha noen mening. Med dette som utgangspunkt skulle skatteendringer ikke gi grunnlag for kompensasjonskrav. Er noen uenig i den inntektsfordelingspolitikk som føres, så forutsetter samfunnssystemet at dette skal gi seg utslag i valgresultatene.

Den aktuelle skatteomlegging er dels av teknisk karakter, overgang fra direkte til indirekte skatter, og dels gjenspeiler den et bevisst ønske om en omfordeling av skattene. Fra debatten kjenner vi argumenter som:

- (i) bedriftsskattlettelse med sikte på å styrke egenkapitalen i bedriftene,
- (ii) progresjonslettelse med sikte på å oppmuntre til økt arbeidsinnsats,
- (iii) høyere barnetrygd med sikte på å lette vilkårene for barnefamilier med lave inntekter,
- (iv) endringer i reduksjonstabeller og distriktpolitiske skattlettelse med sikte på geografisk utjamning.

Skal en slik målsetting kunne gjennomføres, samtidig som en søker å oppfylle et felles ønske om økt offentlig aktivitet, kan ikke kompensasjonskrav avvises ut fra tanken om at ingen vil få det dårligere etter skatteomleggingen. Skal en oppnå den tilsiktede inntektsomfordeling, må det nødvendigvis være grupper som må finansiere denne omleggingen. Det relevante argument mot kompensasjonskrav fra slike grupper må være at kravene strider mot den politiske målsetting med omleggingen. Fordi inntekter før skatt vokser, trenger likevel ikke målsettingen være i strid med et ønske om «økt levestandard for alle» sammenliknet med et tidligere år, f.eks. 1969, men enkelte grupper må få redusert sin levestandard sammenliknet med et skattesystem med en annen fordelingspolitisk målsetting. Skal en kunne vurdere virkningene av skatteomleggingen, må en følgelig finne fram til et annet skattesystem som det er interessant å sammenlikne med.

Utredninger i Stortingsdokumenter og aviser har valgt den nærliggende løsning å sammenlikne med et 1969-system prolongert fram til 1970. Når en bruker resultatet av slike undersøkelser er det viktig å være oppmerksom på hva slike sammenlikninger egentlig innebærer. Progresjonen i skattesystemet, som følge av fradrag og progressive skattesatser, fører til at skattene under uendrede regler stiger vesentlig sterkere, enn de private inntekter før skatt. Hadde 1969-reglene blitt vedtatt i 1970, ville de fleste skattytere som følge av inntektsveksten måtte betale prosentvis høyere skatt enn året før, selv om skatten av samme inntekt ville ha vært uendret. Denne

form for skatteskjerpning ville antakelig ha blitt så sterk at ikke noe politisk parti ville ha gått inn for systemet. En kan da med god grunn spørre om det er særlig interessant å få vite at vi gjennom skatteomleggingen har fått skattelettelser i forhold til et system som ingen har ønsket å vedta. Slike sammenlikninger har likevel lang tradisjon i norsk skattedebatt. Av denne grunn har det gjennom alle år vært snakk om skattelettelser, selv om skattene som prosent av nasjonalproduktet har steget. Det nye systemet er beregnet å ville innbringe 3—400 mill. kr. mindre enn et prolongert 1969-system. Det kan selvfølgelig diskuteres om denne forskjellen skal krediteres skatteomleggingen eller om en slik form for reduksjon i skattene ville ha kommet uansett. Det er vel grunn til å tro at den generelle offentlige budsjettpolitikk er forholdsvis uavhengig av skattesystemets utforming.

En kan selvfølgelig tenke seg andre skattesystemer som sammenlikningsgrunnlag. Eksempelvis et system som gav de ulike sosialgrupper samme prosentvise skatt som i 1969, eller et system hvor en søkte å endre 1969-systemet etter mer tradisjonelle linjer. Det kunne sikkert føres like gode begrunnelser for slike systemer som det valgte sammenlikningssystem. Valget av sammenlikningssystem må i alle tilfelle bygge på subjektive vurderinger, og verdien av beregningene må vurderes på denne bakgrunn. Selv om en kunne bli enig om hvilket skattesystem som skulle danne grunnlag for sammenlikningen, står en overfor en rekke valgproblemer som også må løses gjennom subjektive skjønn. Et hovedproblem vil være om en gjennom eksempler kan illustrere virkningen av omfattende skatteendringer. Er det mulig å konstruere en skatteindeks eller et begrenset antall indekser som illustrerer fordelingsvirkningen av skattesystemet? Det vil være velkjent at skattene er avhengige av inntektenes art. Lønnsinntekter, trygdeinntekter, næringsinntekter, renteinntekter, boliginntekter, gevinster osv. blir behandlet forskjellig. Enkelte inntekter er fritatt for skatt, andre blir skattlagt etter mer liberale regler. Videre vil skattene være avhengig av hvordan inntekten disponeres. Skattene vil avhenge av sparingens størrelse og spareform, forbrukets størrelse, forbrukets sammensetning. Likningspraksis og skatteregler fører til at skattene varierer med skattyterens bosted, skatteklassebegrepet, fordelingen av inntekten på familiemedlemmer, ekstra klassefradrag og inntektsfradrag eller sosiale kriterier fører til at skattene varierer for husholdninger med stort sett samme levevilkår. Dette konglomerat av regler er med på å gjøre enhver gjennomsnittsberegning av skattene for en bestemt sosialgruppe mindre interessant og gjør det vanskelig å velge stiliserte eksempler som karakteriserer endringene i skattesystemet. Det nye systemet skiller

seg i denne henseende lite fra det gamle systemet slik at problemene er av samme karakter under begge systemene.

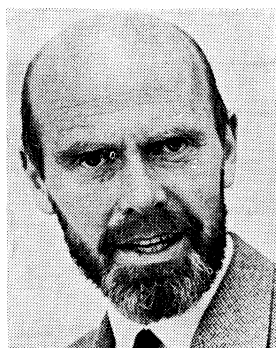
De sammenlikninger som er foretatt knytter seg stort sett til skattytere som bare har lønnsinntekt uten andre fradrag enn minste-fradraget og som bor i kommuner med dårligste reduksjonstabell. Videre er det forutsatt at skattyteren har en relativ forbrukssammensetning som stort sett faller sammen med gjennomsnittsforbruket for hele riket sett under ett. Det er lett å konstruere eksempler som viser at skattyteren kan komme bedre eller dårligere ut enn eksempler basert på slike enkle forutsetninger. Om de eksempler som er valgt representerer en betydelig gruppe, kan en vanskelig bedømme ut fra eksisterende statistikk. Men etter hvert vil vel statistikken bli bygd ut slik at en kan løse problemer av denne karakter mer tilfredsstillende.

I siste omgang vil verdien av slike skatte-sammenlikninger avhenge av om en har løst de mer dyptgående økonomisk teoretiske problemer om hvordan samfunnsøkonomien reagerer på skattendringer. Det er langt igjen før en kan gi et positivt svar på slike spørsmål. Under skatteberegningene er det brukt planleggingsmodeller som er prøvd under tidligere skattesystem (MODIS). Et karakteristisk trekk ved disse modellene er at de bare gir betingede prognoser. Betingede i den forstand at en rekke prognosetall blir bestemt utenfor modellen, og verdien av modellresultatene vil være avhengig av hvor gode disse prognosetallene viser seg å være. Eksempler på viktige størrelser fastlagt utenfor modellen er investeringer, produktivitet, eksport og offentlig konsum. Av spesielle viktige forutsetninger som skatteberegningene bygger på kan nevnes:

- (i) Endringer i skattesystemet har ingen realøkonomiske virkninger, men bare pris- og fordelingsmessige virkninger.
- (ii) Endringer i skattesystemet forutsettes ikke å slå ut i høyere lønninger eller i høyere avanser i kroner og øre på ulike produksjons- og omsetningsledd.

Om beregninger innenfor slike restriktive forutsetninger er interessante, er ikke bare avhengig av markedsmekanismen, men også av hvilken offentlig økonomisk politikk som føres innenfor andre felter enn skattepolitikken.

På bakgrunn av alle de problemer som har blitt reist ovenfor kan en stille det noe filosofiske spørsmål, om det utredningsarbeid som ligger bak skatteomleggingen har særlig verdi. En kan alltid besvare slike spørsmål med å etterlyse alternative metoder som gir bedre resultater. Videre har noe av hensikten med artikkelen vært å motvirke noe av den sikkerhet som preger skattedebatten. Fordelene ved de metoder som er brukt er kanskje av den grunn kommet noe i bakgrunnen.

AV
BYRÅSJEF PER SCHREINER,
PLANLEGGINGSAVDELINGEN I
FINANSDEPARTEMENTET

Noen uansvarlige sommerbetraktninger omkring handlefriheten i norsk økonomisk politikk

Litt om statsbudsjettet.

I Sosialøkonomen nr. 4 for 1962 hadde Petter Jacob Bjerve som dengang var finansminister, en artikkel: «Den konjunkturpolitiske handlefridommen i finanspolitikken».

Artikkelen bygger på hans forelesning over selvvalgt emne for den akademiske doktorgrad. Han kom til at den konjunkturpolitiske handlefridommen snaut er så stor som det er vanlig å tenke seg i finansteorien og i ordskiftet om konjunkturpolitikk. Under arbeidet med statsbudsjettet for 1962 hadde han fått utført et eksperiment. Det ble utarbeidet et budsjett der ingen nye oppgaver ble tatt opp og ingen nye byggetiltak ble satt i gang. Alle stønader eller stønadssatser ble holdt faste, og lønningene til statsansatte ble antatt fastfrysning. Likevel kom en fram til en utgiftsstigning på mer enn 200 mill. kroner i forhold til en utgiftsprognose for det foregående år. Imidlertid mente Bjerve at på lengre sikt, det vil si når en har lengre tid på seg til forberedelsene, vil betraktelig større endringer kunne settes i verk både i konstruktiv og ekspansiv retning.

For en del av dem som nå har vært med på utarbeidelsen av det langtidsstatsbudsjett som delvis er lagt fram i langtidsprogrammet, kan det likevel virke som om utviklingen i statsbudsjettet går sin ubønnhørlige gang. Men det er ikke tvil om at mange mennesker, både politikere og tjenestemenn, har arbeidet svært med dette langtidsbudsjettet og har vært tvunget til å ta ubehagelige avgjørelser. Det er derfor litt rart å tenke seg at handlefriheten ved utformelsen av statsbudsjettet egentlig er liten. Er det slik at resultatet av all denne mentale innsats egentlig bare er at utviklingen går sin gang?

Jeg tror dette inntrykk av at utviklingen går

sin gang først og fremst gjør seg gjeldende når en ser på sitt eget land på kort sikt. Jeg synes ikke det er noe underlig eller beklagelig i at vi ikke har store forandringer f.eks. i statsbudsjettets sammensetning fra det ene året til det andre. Samtidig er det nemlig tydelig at det årlige hodebryet gir seg utslag i at budsjettet forandrer sin sammensetning over tid, og det er også klart når man sammenligner land med hverandre, at de enkelte land faktisk prioriterer på ulik måte. Mens de samlede offentlige utgifter i Norge utgjorde ca. 37 pst. av bruttonasjonalproduktet i 1965, utgjorde de f.eks. ca. 40 pst. i Nederland, 30 pst. i Danmark og vel 20 pst. i Japan.

Hvis det nå er slik at den økonomiske politikk er svært regelmessig og lett forutsigbar, så kan naturligvis dette brukes som grunnlag for en kritikk mot den ansvarlige administrasjon og politiske ledelse for mangel på fantasi og styringsvilje. Særlig kan man gjøre det, hvis man mener det er utbredte ønsker om vesentlige forandringer. Men slik regelmessighet kan ikke brukes som holdepunkt for administrasjonen og politikerne i retning av at det er ikke så viktig hva vi bestemmer, for utviklingen går sin gang likevel.

Om kritikken av nasjonalbudsjett og langtidsprogram.

I «Sosialøkonomen» har det i det siste halvåret vært en del kritikk av Regjeringens nasjonalbudsjett og langtidsprogram. Det sies at publikasjonene er holdt i vage alminnelige vendinger og gir få klare beskjeder om myndighetenes målsettinger. Det snakkes om tendens mot uttynning av innholdet og om perspektivløse meldinger. Jeg har selv tidligere i en artikkel i tidsskriftet Kontrast kommet med kritiske merknader til disse meldinge-

nes plass i opplegget av den økonomiske politikk i Norge.

Jeg tror det kan være forholdsvis lett å bli enig om at nasjonalbudsjett og langtidsprogram, akkurat som den generelle politiske debatt i Norge i det hele tatt, ikke er videre tilfredsstillende hvis man ser på den økonomiske politikk som et forholdsvis oversiktlig styringsproblem der det gjelder å velge mellom alternativer med ulike egenskaper. Men styringsproblemene og beslutningsstrukturen i så store og heterogene enheter som nasjoner er nok ikke like oversiktlige som i en enkelt bedrift.

Vel kan man hevde at de tradisjonelle målsettingene økonomisk vekst, full sysselsetting og rimelige inntektsfordeling, ikke er fullstendig banale, selv om det for tiden hersker utstrakt enighet om dem. Hvis det røyner litt på, skal det nok bli behov for å komme tilbake til disse målsettingene like vel. Men det er også klart at med rimelig hensyntagen til disse målsettingene, foreligger det fortsatt en rekke valgmuligheter, og i de publikasjoner Regjeringen legger fram, er det ikke lagt vekt på å utdype de alternative styringsmuligheter som foreligger. Så langt er nok de fleste akademisk orienterte økonomer enige i sin kritikk.

Men når en så kommer til andre måter å gå fram på, er det vanskeligere å etterspore noen forslag eller enighet. Stort sett er økonomer trenet i å påvise feil og mangler i forslag som fremsettes, ikke i å komme med forslag selv. Både når det gjelder boligpolitikk, industripolitikk og distriktpolitikk består svært mye av bidragené fra økonomer utenfor administrasjonen i å påvise urimeligheter og mangler. Dette er ikke ment som noen bebreidelse fra min side, jeg tror det avspeiler den helt grunnleggende asymetri i vår skoleing og i våre erkjennelsesmuligheter. En rekke feil lar seg lett påvise og kan uomtvistelig erkjennes, statistiske hypoteser kan med stor sikkerhet forkastes. Det lar seg ikke gjøre på samme måte på faglig grunnlag å si at noe er riktig, det meste vi kan si er at vi foreløpig ikke har funnet feil. En hypotese kan ikke godtas ved hjelp av statistiske undersøkelser, det lengste vi kan komme er å si at vi ikke har klart å forkaste den.

Hvis Regjeringens nasjonalbudsjetter og langtidsprogram kanskje med en viss rett kan beskyldes for å være pregløse og lite skarpe i kanten, tror jeg videre at det ikke bare kan skyldes udugelighet og manglende vilje hos oss økonomer og andre i administrasjonen. Jeg tror det skyldes at også allmenheten og politikerne er grepet av skepsis overfor store og altomfattende løsninger. Vi i Norge er så opptatt av at vi vet at vi ikke vet at vi tør ikke ta noen ting riktig på alvor, men vil heller vente å se. Den store feil vi der gjør, er naturligvis at hvis vi venter og ser, får vi se det som følger av at vi venter og ikke tenker over hva vi gjør.

Interessefellesskap og interessemotsetninger.

Den økonomiske planlegging har i det vesentlige vært preget av sosialøkonomer. Som økonomer har vi liten trening i å betrakte nasjonen som bestående av grupper med til dels motstridende interesser. Stort sett har vi vært opptatt av de problemer som står igjen når nasjonen er kommet frem til forholdsvis enhetlige oppfatninger om hva som er godt og dårlig. Alle de målsettinger som har vært formulert, er stilltiende legitimert ved at de skal føre til det beste for nasjonen som helhet. Det er godt mulig at dette er, og har vært, en riktig fremgangsmåte, men det er samtidig helt klart at den løpende praktiske politikk dreier seg om enkeltsaker som hver for seg er til fordel for noen og til ulempe for andre. Det er også klart at hvis den økonomiske planlegging skal bli virkelig konkret og operasjonell, vil det fremgå mye tydeligere enn tidligere at det finnes ingen enhetlig politikk som er den beste for alle parter. Den økonomiske og politiske kamp oppstår fordi vi ikke bare er opptatt av å maksimere en nasjonal velferdsfunksjon, men har vår basis i snevrere gruppers interesser.

Krav om konkretisering av de økonomiske programmer tror jeg derfor må følges av en villighet til avdekking av interessemotsetninger i det norske folk. Rent dogmatisk og yrkesmessig går jeg inn for slik økt åpenhet og personlig tror jeg, som jeg skal komme tilbake til senere, at dette vil være fordelaktig på lengre sikt. Men det er ingen selvfølge at det er det beste. Det er godt mulig at økt åpenhet og klarhet vil umuliggjøre kompromisser og koalisjoner som i dag danner grunnlaget for tiltak og beslutninger på en rekke felter.

Mye av den sosialøkonomiske tenkning baserer seg på at vi som mennesker bl.a. er utrustet med verdier eller preferanser (eller om man vil: behov). Problemet i økonomisk planlegging skulle da være å utnytte tilgjengelig viten til å få det best mulig i henhold til disse preferanser. Det er mulig at dette er riktig for det enkelte menneske ved en mer grunnleggende analyse. Men det er åpenbart ikke riktig slik vi møter problemene i den økonomiske politikk. Ønsker og preferanser er meget variable over tiden og overfor ny informasjon som bringes fram gjennom den økonomiske planlegging. Våre standpunkter til hva vi ønsker, er klart avhengig av hva vi tror er mulig.

Og ikke bare er ønskene og preferansene svært skiftende, de føles også slik av mange mennesker, ikke minst av politikerne selv. Man er meget skeptisk overfor skråsikre mennesker som vet klart hva som vil være best, og vil heller vente å se hva resultatet blir før man tar noe standpunkt.

Er ideologiene døde?

Hvordan nå dette enn er eller ikke er, så er det er i alle fall klart observerbart at verken po-

Her registrerer jeg på magnetbånd til hullbåndpris

Kan det virkelig være mulig at Facit's system for registrering på magnetbånd ligger i samme prisklasse som tilsvarende system med hullbånd?

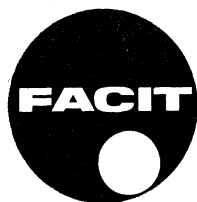
Ja, det stemmer.

Hvordan er det mulig?

En grunn er at vi bygger vårt system på basemaskiner, utviklet fra konvensjonelle kontormaskiner som produseres i store serier.

En annen grunn er at vi har utviklet markedets billigste «incremental» magnetbåndenhet.

Dataregistreringsrutinene blir lettere og sikrere ved at basemaskinen er skrivende og har regneverk. Operatørfeil blir lettere å oppdage for korrigering.

FR. NANSENS PL. 7, OSLO I
TELEFON: *41 72 42

litikere, allmennhet eller kritiserende økonomer besitter noen grunnleggende verdier eller preferanser som *uten videre* er til støtte og veiledning i alle de enkeltbeslutninger og enkeltavgjørelser som daglig må treffes innenfor den økonomiske politikk. Antakelig har de fleste politikerne en grunnleggende ideologisk motivering. Men det forhindrer ikke at for de aller, aller fleste saker som de må ta standpunkt til i praksis, må de skaffe seg et program som ikke har noen umiddelbar tilknytning til denne ideologiske basis. Programmet er noe de må skaffe seg med iherdig innsats og studier, det er ikke noe de har.

Antakelig er det en lignende type observasjon som har fått Herbert Tingsten til å erklære at ideologiene er døde. Det er mulig at han har rett her, rent empirisk, men ikke normativt. Jeg tror ikke det er slik at det moderne vitenskapelige teknologiske samfunn gjør ideologier unødvendige eller umulige. Hvis vi i vår politiske tenkning og praksis har mer enn nok med å følge med i utviklingen og ikke klarer å styre den, er det et nederlag og ikke en nødvendig følge av tingenes tilstand.

Når det klages over at våre programmer ikke tilstrekkelig klargjør de politiske alternativer, og når mange føler at i grunnen er handlefriheten både i den økonomiske politikk og den øvrige politikk forholdsvis liten, så tror jeg det skyldes mangel på politiske ideologier som sammenfatter for oss hovedtrekkene i den utvikling som består av så mange enkelthandlinger og enkeltavgjørelser. Vi er kanskje et ideologiløst samfunn i den forstand at vi ikke ser hovedtrekkene i den utvikling som er en følge av våre egne beslutninger. Men da kan vi heller ikke velge disse hovedtrekkene. I grunnen betyr vel ideologiløst også planløst og uten styring.

Det er en illusjon å tro at man kan få klare politiske eller økonomiske programmer uten støtte i en ideologisk forestilling om hvordan samfunnet fungerer. Som økonomer har vi lett for å oppfatte Norges økonomiske problemer som omtrent de samme som dem Robinson Crusoe sto ovenfor, bare i større målestokk og noe mer uoversiktlige. Personlig kommer jeg nok også i fremtiden i det vesentlige til å konsentrere meg om slike problemer som betrakter nasjonen Norge som en velorganisert enhet. Men av den grunn skulle det ikke være nødvendig å glemme at en rekke meget vanskelige problemer oppstår fordi vi er svært mange enkeltmennesker og grupper av mennesker med tildels motstridende oppfatninger og interesser. Norge består av flere adskilte grupper. Skal man forstå utviklingen og styre den må en kunne sette politikken i relasjon til disse gruppene.

Mye av begeistringen for Marx' skrifter i senere tid tror jeg kan tilskrives en økt forståelse av at det ikke er mulig å styre samfunnsutviklingen uten en sammenfattende ideologi. Og Marx er en av de få som har utarbeidet en

altomfattende ideologi for det moderne industrisamfunnet. Selv har jeg ikke noe videre filosofisk og ideologisk skolering, men jeg må si at det er likevel mitt inntrykk at de østlige eller om man vil, de kommunistiske land, ikke har noen mer bevisst styring av de grunnleggende trekk i samfunnsutviklingen enn de vestlige land. Det virker ikke på meg som den ideologi eller samfunnsoppfatning de bygger på, enten den nå er marxistisk eller ikke, i noen særlig grad klarer å fange opp eller ta vare på de krefter som faktisk preger samfunnet.

Hvordan klarer vi oss uten ideologi?

En ideologi eller altomfattende samfunnsoppfatning er ikke noe man skaffer seg uten videre. En må vel derfor ta som gitt at også i lang tid fremover vil både samfunnsstyring og samfunnskritikk i Norge foregå uten noen klar ideologisk basis. Hva er da egentlig i en slik situasjon rasjonell holdning eller rasjonell politisk adferd, særlig når en i tillegg er klar over at vi arbeider med stor usikkerhet og svært mangelfull informasjon? Jeg tror vi igjen må legge mer vekt på partielle og kvalitative egenskaper ved vår planlegging. Jeg tror ikke vi i dag har grunnlag for å si at den ene bosettingsform er bedre enn den andre, at den ene investeringspolitikk er bedre enn den andre. Men vi er enige om at det er ut fra resultatene at beslutningene skal vurderes. Vi kan derfor rent dogmatisk gå inn for åpenhet og krav om avdekking av konsekvenser. Forkjemperne for fritt næringsliv eller utstrakt statsdrift henviser ikke lenger til metafysiske forestillinger, men baserer seg rett og slett på å hevde at det ene eller det andre system gir bedre resultater.

Jeg tror altså at i mangel av en ideologi som kan gi veiledning for de materielle beslutninger, må vi holde oss til en ideologi som først og fremst går på måten de enkelte beslutninger treffes på. Jeg tror ikke det er rimelig (enda?) å kreve en planlegging som tar sikte på en omfattende styring av samfunnsutviklingen, verken på det økonomiske område eller på det kulturelle og moralske område. Men det vi kan kreve, er at man gjennom planleggingen virkelig åpent gjør rede for de beslutninger man vil gå inn for og hvilke konsekvenser disse beslutninger antas å få på alle områder. Hvis dette kombineres med stimulanser til de ulike former for samfunnsvitenskap og med en utstrakt åpenhet overfor samfunnskritikk også fra mer ekstreme grupper, tror jeg man på lengre sikt får grunnlag for å utvikle en bredere ideologisk basis også for det materielle innhold i planleggingen.

Jeg har inntrykk av at mange mennesker, også langt inn i radikale kretser, har hatt en dårlig skjult begeistring for de Gaulle. Det tror jeg skyldes at han har klart å stå fram som en mann som gir styring, som har en samlet

politisk filosofi. Jeg tror vi bør ta opp denne utfordringen fra de Gaulle uten å henfalle til noen romantikk om sterke menn og førerskap. Vi må heller se det som et nederlag at en mann med til dels meget antikverte ideer på det økonomiske område, kan stå fram og gi politisk lederskap i Europa i dag også langt utenfor Frankrikes grenser.

Handlefrihet?

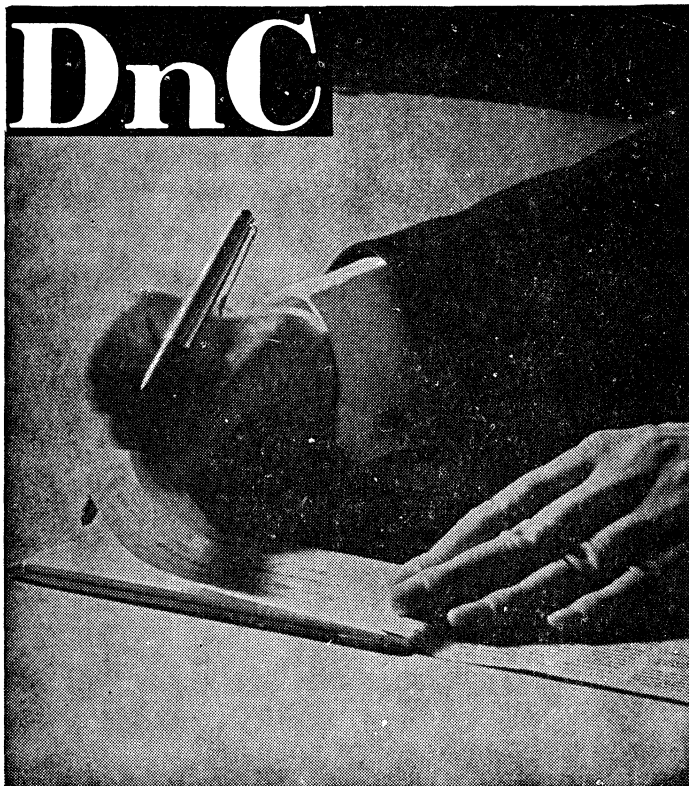
Jeg vet ikke om jeg etter dette klarer å samle trådene tilbake hentil handlefrihet eller ikke-handlefrihet. Personlig har jeg vansker med å ta forestillinger om begrenset handlefrihet helt alvorlig. Utgangspunktet for disse svært løst funderte betraktninger er tvert i mot at det i og for seg, teknisk og teoretisk sett, nesten ikke er grenser for hva vi kan gjøre dersom vi bare blir enige. Dersom vi ønsker å gjøre Norge til et «sosialistisk paradis», vel isolert fra «dekadent» innflytelse fra Vest-Europa og kapitalistisk reklame, så er sikkert det teknisk mulig, selv om vi kanskje må bygge noe i likhet med en Berlinmur. Handlefrihet i den økonomiske politikk begrenses derfor i det vesentlige av politiske hensyn.

Men hver for seg må naturligvis de alternativer man vurderer ha sin egen logikk. Og her er fagfolk i sitt ess, når de får påpeke feil i logikken i forslag som andre har utarbeidet. Men om mange av de ønsker som gjør seg gjel-

dende forkastes som umulige, behøver ikke handlefriheten reelt sett å være særlig innskrenket. Ofte skyldes dette at mange populære ønsker gjelder forandringer som det er mulig å gjennomføre uten egentlig å gjennomføre noen forandringer. Man vil ha en politikk som ikke bryter med noen av de etablerte målsettinger, selv om de hver for seg er innbyrdes motstridende, og som ikke støter noen interessegruppe i hele landet.

En del slike, jeg vil kalle schizofrene, holdninger tror jeg vil ganske enkelt umuliggjøres dersom man går inn for en åpen planlegging eller utredningsvirksomhet slik som jeg har skissert. Større befolkningsgrupper vil da kunne bli konfrontert med det som åpenbart plager mange av våre ansvarlige politikere i dag, nemlig at vi står overfor en uendelig rekke av avgjørelser med klart påviselige konsekvenser langt inn i fremtiden, uten at det i grunnen er noen skikkelig basis for å velge den ene eller den annen kombinasjon av beslutninger. Trass i det politiske engasjement, er det nemlig mange folk i dag som har en følelse av at utviklingen går sin gang; de ser ikke hvilket enormt mulighetsområde som egentlig finnes for konkret styring. Av den grunn mangler også i stor utstrekning det politiske grunnlag for slik styring.

I tillegg til dette er det en del mennesker som har, etter min mening, overdrevne forestillinger

LØNNS- KONTO MED LÅNERETT

Med lønnskonto i Den norske Creditbank har De etter ett år 1 måneds nettolønn i reserve. Uten å kreve sikkerhet og uten å spørre om hva lånet skal brukes til, låner vi Dem et beløp som svarer til nettolønnen pr. måned.

Innestående, inntil Kr. 10.000,—, forrentes med 2½% p.a. Minste saldo hver måned er grunnlaget for renteberegningen.

Den norske Creditbank avviser ikke sjekker på inntil Kr. 500,— når disse har vært benyttet til betaling av varer eller tjenester og godkjent legitimasjon har vært forevist.

Den norske Creditbank

om styringsmulighetene, eller har forestillinger om styringsmuligheter som iallfall etter min mening ikke foreligger. Det gjelder f. eks. lokaliserings- og bosettingsspørsmål. Det er her åpenbart at handlefriheten reelt sett er meget begrenset fordi så mye av det politiske engasjement går på alternativer som ikke er teknisk eller økonomisk sett realistiske. Det er klart at hvis det økonomisk-politiske miljø bruker mye av sin tid og sitt engasjement på alternativer som vil vise seg umulige, eller å ha svært uheldige konsekvenser, så vil handlefriheten i praksis oppfattes som meget liten. Men det at fagfolk eller eksperter slår hardt ned på tradisjonelle og etter deres mening urealistiske handlingsalternativer betyr ikke at politikernes spillerom overfor ekspertene er spesielt lite.

Økonomer og måneferd.

Etter at konkrete forslag foreligger, har økonomen ganske mye han vil ha sagt. Men på forhånd kan han bare bidra med en liten skjerv til å si hva som er mulig eller ikke mulig. For å ta et aktuelt eksempel. Det har vært diskutert om det er riktig av USA å satse så mye på måneferdene når mange mennesker i verden lider nød og det også innenfor USA's grenser er utstrakt fattigdom. Det er klart at måneprogrammet avdekker vår interesse for det storslagne og det spesielle, og at vi tar *det* mer høytidelig enn å sørge for at alle våre medmennsker har det godt. Å prøve å påstå at måneprogrammet kan forsvares ved den teknologiske og vitenskapelige utvikling, som siden kommer fattige mennesker til gode, må jo være det rene spillfekteri.

På den annen side er selv måneprogrammets beløp små i forhold til det vi bruker på vår egen luksus, på ekstra store biler, på passbåter og hva det måtte være. Likeså vel som å sette spørsmålsteget ved måneprogrammet, kan vi gjøre det ved vårt eget luksusforbruk. Hvorfor går vi med vinterfrakker eller vinterkåper som koster 500—1 000 kroner når vi kan få noe skikkelig varmt og solid for ikke mye over 100, osv? Men det er ikke lett å finne begrunnelser i økonomisk teori for å si at passbåter og all annen luksus må forbys inntil alle mennesker i verden er kommet opp på et levestandardnivå som nærmer seg vårt eget, og at samtidig minst en halvpart av vårt eget nasjonalprodukt bør gå til utviklingshjelp. Det eneste virkelige argument mot en slik løsning er at folk flest antakelig ikke vil finne den rimelig. Men med en religiøs, puritansk eller sosialistisk vekkelse er det klart at vi kunne leve aldeles utmerket på halvparten av vårt nåværende inntektsnivå, selv uten noen radikal omlegging av inntektsfordelingen og det er også klart at alle de vanskeligheter vi som økonomer kunne peke på i forbindelse med en slik omlegging, ville ha å gjøre med menneskelige holdninger og ikke med mer grunnleggende teknologiske problemer.

På den annen side, om vi mener at økonomisk vekst er vesentlig, enten det nå skjer til beste for oss selv eller vi vil bruke resultatene til å hjelpe fattige mennesker andre steder i verden, er det vanskelig å ta den nåværende vekstprosent på 4—5 pst. pr. år som noen alvorlig teknologisk skranke. Japan, med et inntektsnivå som sterkt nærmer seg vår eget, har stadig en vekst på rundt 10 pst. pr. år.

Kristen Knutsen påsto i en artikkel her i «Sosialøkonomen» ganske nylig at grenseproduktiviteten av arbeid i visse deler av jordbruket er null eller negativ. En behøver i allefall ikke være noen industriromantiker for å anta at grenseproduktiviteten av arbeidet i den næringen er en del større enn i jordbruket, og kommer til å fortsette å være det selv med en betydelig overføring av arbeidskraft dit. Men mange er likevel ikke villig til å betale den pris i form av «flukt fra landsbygda» som foreløpig ser ut til å være nødvendig. Og i industrien selv er det vel mye som åpenbart kan gjøres bedre, om vi virkelig gidder å ta ubehaget ved det.

Videre, dersom folk fikk utbetalt i lønn omtrent hele avkastningen av ekstraarbeid eller overtid, i stedet for som nå, ca. halvparten eller mindre, så ville nok den så mye omtalte preferanse for fritid reduseres sterkt og den materielle produksjon økes tilsvarende.

Norge og verden.

Norge er et lite land med stor utenrikshandel. Det er derfor svært avhengig av utviklingen i andre land. Dette moment fremheves ofte og jeg synes til dels i utrenghet. Selv med EFTA og andre tiltak for å redusere restriksjonene på den internasjonale handel har utenrikshandelen som prosent av nasjonalproduktet ikke økt, og det er ingen ting som tyder på at den kommer til å øke.

Jeg tror også vi ofte overdriver de bånd markedet legger på vår egen frihet til å innrette oss som vi vil. Det foreligger alltid grader av lønnsomhet, grader av ekspansjonsmuligheter. Selv vår treforedlingsindustri, som alle mener drives urasjonelt og med høye virkesomkostninger, fortsetter å eksistere trass i hard internasjonal konkurranse.

Tilsvarende tror jeg vår frihet er større enn det ofte gis inntrykk av, til utvikling av nye organisasjonsformer eller eiendomsformer i næringslivet. Det er klart at kravet om medbestemmelsesrett og styrerepresentasjon kan vanskeliggjøre samarbeidet med internasjonale konserner og finansieringsinstitutter, men det vil være snakk om vanskeligheter og eventuelt den pris som det er nødvendig å betale, ikke om at hele samarbeidet blir umuliggjort. Også her tror jeg det er våre egne problemer med å bli enig med oss selv som setter større skranke på vår handlefrihet enn utenverden gjør.

Sluttmerknader.

Stort sett er det altså min holdning at skranke for vår handlefrihet settes av oss selv og vår egen evne til å bli enige, ikke av utenverdenen. Men det er mulig at denne holdning kan rives vekk av utviklingen særlig på et teknologisk område, nemlig innenfor kommunikasjoner og telekommunikasjoner. Forutsetningen for min tenking er Norge som en kulturell og politisk enhet. Det er enkelte som mener at med billige komfortable kommunikasjonsmidler og med stor mulighet for gode, billige og nyanserte telekommunikasjoner vil den geografiske tilhørighet reduseres som basis for organisasjoner og grupper.

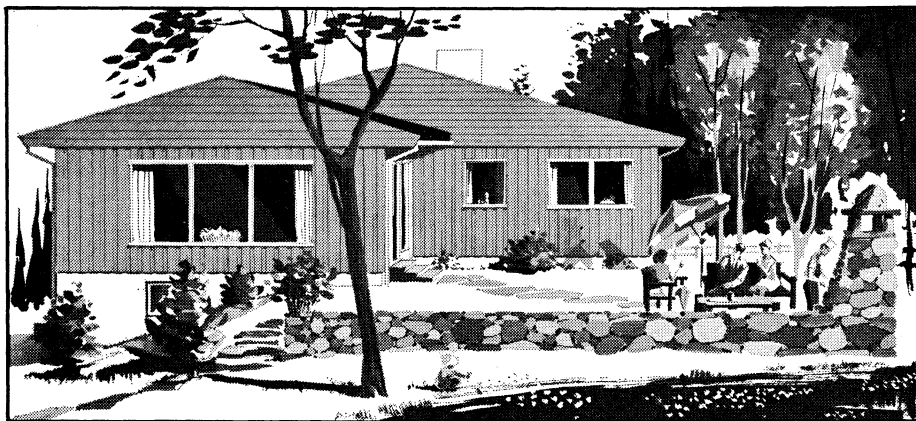
I dag betyr nasjonale kringkastings- og TV-organisasjoner og ulik presse i de enkelte land svært mye for å opprettholde de nasjonale skikker og språk. Hvis direkte mottaking fra TV-satellitter gjør oss uavhengig av nasjonale systemer og avis døden leder til internasjonale pressekonserner, vil mange kunne utvikle tilhørighet, eller «nasjonalfølelse» overfor andre enheter enn nasjonen uten at disse nye enheter vil kunne oppfattes som «stornasjoner» (yrkes-, hobby- eller ideologibaserte foreninger og forbund). Særlig vil dette kunne forsterkes om man får rikelig og billig tilgang på kommunikasjon med meningsfeller eller hva det nå enn er, som man er geografisk atskilt fra, f.eks. gjennom TV-telefon.

Mye av dette er vel i og for seg forlokkende teknologiske muligheter. Men det er vel også klart at med våre nåværende evner til internasjonal politisk organisasjon vil slike frembringelser redusere vår evne til å styre det menneskelige samfunns utvikling. Mange vil

kanskje se på dette som et gode. Andre vil fremheve viktigheten av at vi slutter med å betrakte vår egen nasjon som verdens navle, og i stedet gjøre hele verden til gjenstand for våre ambisjoner og vår virksomhet. Men et annet spørsmål er om vi ikke som følge av den økende informasjonsmengde som nå blir resultatet av billigere kommunikasjon, vil få et krav om at det å kunne isolere seg fra en ukontrollert informasjonsmengde må ses på som en menneskerett. Allerede i dag synes jeg vi har en manglende respekt for det enkelte menneskes rett til selv å velge den informasjon det ønsker å utsette seg for. Både gjennom reklame og f.eks. radikale partiers undervisningspolitikk har det vært en tendens til å hindre enkeltmennesket i å isolere seg og sine fra andre menneskers oppfatninger og påvirkning.

Hvis det er slik at den største hindring for vår økonomiske handlefrihet er vår egen evne til samlet opptreden, er det klart at en informasjonsformidling og ideformidling som ikke er organisert rundt de samme enheter som de politiske beslutninger, vil kunne redusere sterkt den faktiske handlefrihet både innenfor økonomisk politikk og annen politikk.

Et mulig alternativ er naturligvis at vi renonserer på våre idealer om demokratisk deltakelse i de politiske beslutninger og overlater mye av den politiske ledelse til eksperter og spesielle samfunnsgrupper. Denne utviklingen er for så vidt i gang på det økonomiske område. Det er åpenbart at en rekke avgjørelser som er sentrale for den økonomiske utvikling i den vestlige verden fattes innenfor et lederskikt i de internasjonale konserner. Og disse konserner har ikke noe reelt motstykke i politiske organer.

Sett nøkkel i eget hus

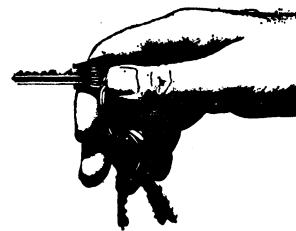
Hurtig, rimelig og fordelaktig kan vi gjøre Deres ønske til realitet. Funksjonsriktig planløsning, et praktisk system for rasjonell produksjon, utsorterte og trykkimpregnerte materialer, hustyper for vårt klima og en utbygd serviceavdeling — det er noe av det TRYSIL SYSTEMHUS A/S kan tilby Dem.

Vi oppgir adressen til nærmeste Trysil Systemhus for besiktigelse.

Ved henvendelse til oss får De alle opplysninger, vår brosjyre
SETT NØKKELE I EGET HUS samt adresse til nærmeste forhandler.

Trysil Systemhus A/S

TRYSIL

TRYSIL SYSTEMHUS OSLO A/S

Akersgaten 63 — Tlf. 33 41 73

TRYSIL SYSTEMHUS A/S

Riddervoldsgt. 3, Fredrikstad, Tlf. 17 270

TRYSIL SYSTEMBYGG A/S

Grønnegaten 63, Hamar, Tlf. 25 743

BYGGM. ERIK BAKKE

Solviveien 70, Asker, Tlf. 78 21 43

KNUT HARALDSEN

Tollbugaten 102, Drammen, Tlf. 83 82 65

BYGGM. KARE KRISTIANSEN

Lillehammer, Tlf. 52 118

BYGGM. O. HELLANDSØ & SØN

Tordenskioldsgt. 2, Trondheim, Tlf. 27 585

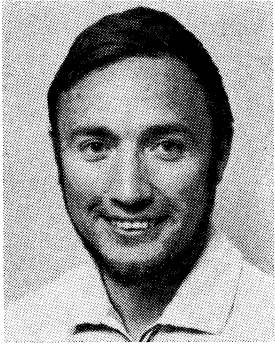
TRYSIL SYSTEMHUS A/S
NORWAY

KLIPP

Send meg GRATIS brosjyre over hustype
påm² og alle opplysninger om
TRYSIL SYSTEMHUS.

NAVN:

ADRESSE:

AV
VITENSKAPELIG ASSISTENT ÅSMUND LANGSETH
Institutt for anvendt sosialvitenskaplig forskning

Finnes det - med spesiell referanse til de økonomiske avsnitt i de politiske program - noen vesentlige skiller mellom de norske partier?

Innledning.

Som overskriften antyder er denne artikkelen et forsøk på å avsløre likheter og ulikheter i partienes økonomiske politikk. En slik oppgave lar seg neppe gjennomføre tilfredsstillende bare ved å studere partienes prinsipp- og arbeidsprogram. I disse program finner man forhåpentligvis partienes politikk utformet i hovedtrekkene, mens den detaljerte utforming vil foreligge i spesielle utredninger, i lover og stortingsdokumenter. I denne artikkelen har jeg stort sett holdt meg til programmene. Dette for det første av arbeidsmessige grunner, og for det andre fordi det vel er hovedtrekkene i partienes økonomiske politikk som er av størst interesse. Dette vil nok føre til at de forskjellige partipolitikere vil mene at deres synspunkter er blitt forkjært framstilt, eller at artikkelforfatteren direkte har misforstått. Dette får nå stå sin prøve; jeg kan allerede nå medgi at det ikke alltid er noen enkel oppgave å forstå hva som er ment. Jeg skulle ønske at programskriverne ville tenke mer på sitt publikum neste gang et program skal skrives. Man ville da forhåpentligvis være mer opptatt av informasjonsmengden i det som ble skrevet. Og det tror jeg ville være en fordel. Hvis det da ikke er slik at tvetydighetene og de runde formuleringene er tilsiktet. Det er en hypotese som jeg skal komme tilbake til senere.

En oppgave som er nær beslektet med den som her skal drøftes er å analysere parti-programmenes økonomiske avsnitt og jamføre de synspunkter som der kommer til uttrykk med økonomisk teori. Dette tror jeg ville bringe mange interessante momenter for dagen og jeg tror det politiske liv på litt lengre sikt ville tjene på at det ble gjort.

Partienes synspunkter på det økonomiske system.

Betrakter vi våre politiske partier i historisk perspektiv, vil vi vel finne at de aller fleste av dem er startet for å ta seg av spesielle gruppers interesser; i alle fall har de etter hvert kommet til å føre en politikk som helt klart har tatt sikte på å verne om og fremme forskjellige gruppers interesser. At dette ofte blir benektet i den politiske debatt, er et fenomen man må søke forklaring på i moderne politisk propaganda. I dag er det jo opportunt å være folkeparti. Ellers har vi det forhold at flere partier representerer den samme klasse, eller gruppe. Både Arbeiderpartiet (DNA), Kommunistpartiet (NKP) og Sosialistisk Folkeparti (SF) er representanter for arbeiderklassen (lønnstakerne) og har sin tilslutning vesentlig fra denne sosialgruppe. Høyre og Senterpartiet (SP) må vel sies å representere eierinteressene, mens Venstre og Kristelig Folkeparti (Kr.F.) kanskje kommer i en litt annen stilling.

De interessekonflikter i befolkningen som har gitt opphav til og grunnlag for de fleste politiske partier har i stor grad vært av økonomisk karakter. Ut fra det som er sagt her skulle en da kanskje vente å finne store forskjeller partiene imellom på det økonomisk-politiske område. I alle fall skulle en vente å finne store forskjeller mellom de borgerlige partiene (Høyre, Kr.f., SP. og Venstre) på den ene siden og de sosialistiske (DNA, NKP og SF) på den andre. Forskjellene mellom partiene innen hver av disse blokkene ville en ikke vente var så stor; i alle fall ikke forskjellen mellom de borgerlige partiene.

Et nærmere studium av partiprogrammene (og også observasjoner fra den dagsaktuelle

politikken, naturligvis) overbeviser oss fort om at vi nok grovt sett kan regne med to hovedgrupperinger av partiene når det gjelder deres økonomiske politikk og at forskjellene innen gruppene er små. Det som kanskje er overraskende er hvor liten forskjellen er mellom DNA og de fire borgerlige partiene, i alle fall når det gjelder arbeidsprogram. Jeg vil påstå at forskjellen mellom DNA og SF f.eks. er like stor som forskjellen mellom DNA og Venstre.

Vi skal nå se på partienes økonomiske synspunkter i relasjon til noen begreper fra økonomi teori. Jeg vil da først drøfte partienes syn på vårt økonomiske system. Her kan det stilles mange spørsmål og jeg skal konsentrere meg om følgende: Lar det seg gjøre ut fra partienes program, å få svar på følgende spørsmål: 1) Hvilket økonomisk system har vi? 2) Er det nåværende systemet bra? Når jeg bruker begrepet system her, tenker jeg først og fremst på de store prinsipielle forskjeller. Grovt sett kan vi da regne at et system kan karakteriseres som kapitalistisk, sosialistisk eller som et blandingsystem. Betegnelsene kapitalistisk og sosialistisk vil jeg bruke alt etter hvem som i hovedsaken har eiendomsretten til produksjonsmidlene. Betegnelsen blandingsøkonomi vil jeg bruke om et samfunn med både privat og samfunnsmessig eie av produksjonsmidlene og hvor den offentlige sektor disponerer en viss del av samfunnets produksjon og har et sett av virkemidler som gjør det mulig å regulere (styre) økonomien i en viss grad. Dette begrepsinnholdet svarer vel stort sett til det som brukes i dagligtalen.

Det som slår oss når vi skal forsøke å finne svar på de spørsmål vi har stilt, er det markerte skillet mellom de borgerlige og de sosialistiske partier når det gjelder opptatthet av spørsmål om system i sine politiske program. Både NKP og SF og også DNA vier store deler av sine prinsippprogram til en drøfting av det herskende økonomiske system. NKP og SF er enige, stort sett, både om karakteristikken av dette systemet som kapitalistisk, og om konklusjonen, at det ikke er bra. Det er vel riktig å si at begge disse partiene ser det som sin politiske hovedoppgave å endre det økonomiske systemet i sosialistisk retning; følgelig er det rimelig at de i sine prinsippprogram ofrer vesentlig plass på å begrunne hvorfor dette er nødvendig. DNA karakteriserer vår økonomi som en blandingsøkonomi, og også dette partiet har på sitt program at det rådende økonomiske system skal endres i sosialistisk retning. Hva man imidlertid i DNA mener med sosialisme er det vanskelig å få tak på. I sine program og andre dokumenter jeg har gått igjennom er det gjort få forsøk på å formulere klare målsettinger på dette område. Det inntrykk jeg sitter igjen med er imidlertid at DNA vil fram til en blandingsøkonomi hvor

de offentlige myndigheter har større kontroll med det økonomiske liv enn det som er tilfelle i dag. Denne kontrollen kan da bestå i offentlig engasjement direkte i produksjonen, eller i utbygging av bedre og flere virkemidler for å styre den private sektor. Her er man særlig interessert i kontroll over bank- og kredittvesenet etter hva jeg kan skjønne.

Alle de fire borgerlige partiene ofrer minimal plass i sine program for en prinsipiell drøfting av vårt økonomiske system. Det vil imidlertid være galt å trekke den slutning av dette, at spørsmålet om økonomisk system er uvesentlig for disse partiene. Når de lar være å ta opp spørsmålet på bred basis kan det være av taktiske grunner, eller det kan være de mener at det systemet vi har er bra og at det ikke er noe å diskutere. Når det gjelder karakteristikken av systemet vil de nok antakelig kalle det en blandingsøkonomi. Det er som sagt mulig at de mener at systemet er bra *idag*, og at de derfor ikke viser noen spesiell interesse for å endre det. Ser vi tilbake på perioden etter krigen finner vi at flere av de virkemidler som DNA har tatt i bruk og som bryter med en mer liberalistisk oppfatning har møtt sterk motstand, særlig fra Høyre. Det gjelder f.eks. både prisloven av 1953 og kredittloven av 1965 og naturligvis spørsmålet om statlig industriisering. I dag har Høyre fremdeles på sitt program at staten bør selge sine aksjer i eksisterende norske bedrifter og helst ikke delta i ny industriisering; men formuleringene er betingede. De andre borgerlige partiene kaller spørsmålet om offentlig medvirkning i industriisering et hensiktsmessighetsspørsmål. Det blir ellers advart mot for mye makt på statens hender i de fleste av disse partienes program.

Jeg har diskutert spørsmålet om økonomisk system nokså summarisk, og jeg har stilt spørsmålet om systemet er bra. Dvs. jeg har vært interessert i å finne eventuelle divergerende målsettinger angående systemet. Nå er det slik at en endring i systemet omtrent alltid kan oppfattes som et virkemiddel for de offentlige myndigheter; vi snakker om et kvalitativt virkemiddel.

En endring i systemet kan altså være både en målsetting og et virkemiddel, men den behøver ikke å være noen målsetting. Det er således godt mulig at de divergenser som er omtalt (og de mange flere man sikkert vil finne dersom man gjennomfører en mer detaljert studie) ikke gir uttrykk for noen forskjellig målsetting i alle tilfelle. Partiene sier sjøl svært lite som kan gi holdepunkter for en klargjøring på dette punkt. Jeg vil imidlertid tro at alle partiene har målsettinger angående hovedtrekkene i organiseringen av økonomien.

Om målsettinger og virkemidler.

Det jeg hittil har diskutert kan vi også klas-

sifisere som målsettinger på lengre sikt. Jeg skal nå gå over til å diskutere målsettinger og virkemidler på spesielle områder av økonomien. Her er det ikke så helt klart hva det bør legges vekt på og hva som er relevant for vårt formål. Det er klart at f.eks. utenriks- og forsvarspolitikken like så vel som helse- og skolepolitikken er relevante for utviklingen av økonomien; og fra et velferdssynspunkt er de helt vesentlige. Alle partiene legger da også stor vekt på disse aspektene ved sin politikk. Jeg vil imidlertid ikke gå inn på disse områdene her, men holde meg til det som har mer direkte økonomisk relevanse.

Stort sett er det slik at partiene legger vekt på de samme problemområdene. Jeg vil grovt sett regne med følgende områder:

Næringspolitikk (herunder distriktspolitik)
Penge- og kredittpolitikk
Pris- og inntektspolitikk
Skatte- og avgiftspolitik
Sosialpolitikk (herunder boligpolitikk).

Her har alle partiene en mengde forslag til ting de vil gjennomføre og hvordan de vil gjennomføre dem. Når man kommer ned til detaljene er det endel forskjeller både i målsettinger og virkemidler, men holder man seg til hovedlinjene synes skillet å gå mellom NKP og SF på den ene siden og DNA og de borgerlige partiene på den andre. Særlig gjelder dette dersom man holder seg til den kortsiktige politikken.

Målsettingen er ofte svært generelt formulert, og alle programmene er mangelfulle når det gjelder å forklare hvordan de vil oppnå forskjellige ting. En finner svært ofte uttrykk som at: «...vi vil arbeide for at ...», «Oppgaven krever en mangesidig innsats», «Mynighetene må legge forholdene til rette slik at...» osv. Enkelte har også forslag til hvordan de vil gjennomføre forskjellige tiltak som tyder på at de ikke er helt klar over hvordan økonomien virker. Og så har vi naturligvis endel eksempler på at man: «vil konsekvent arbeide for moderasjon i veksten av de offentlige budsjetter, og streng økonomisering med midlene», (Høyre), samtidig som man ellers i programmet har en lang liste med oppgaver som de offentlige må ta seg av.

Under området næringspolitikk er det særlig distriktspolitikken, samferdselen, jordbruket, fiskeriene og industrien som opptar programskriverne. Stort sett er det slik at alle går inn for å rasjonalisere alle næringene og sørge for at de som er sysselsatt der får en «rimelig» godtgjørelse for sitt arbeid. Måten dette skal gjøres på er noe forskjellig for de forskjellige partiene, men bortsett fra NKP og SF og delvis DNA som går inn for omfattende statlig engasjement i produksjon og omsetning, samt stimulering av samvirke, er det ingen store forskjeller mellom partiene. Det eneste er at Høyre skiller seg litt ut ved enkelte

formuleringer hvor det poengteres at fiskernes og bøndenes organisasjoner og handels-samvirket nettopp ikke bør ha fordeler framfor privat virksomhet av samme karakter. Ellers er alle opptatt av å sikre at dyrket mark blir beholdt til jordbruksproduksjon, at alle næringer blir sikret «tilstrekkelig» med kapital til rasjonalisering, at veinettet utbygges, at yrkesutdanningen bedres osv.

Sjøl om det ikke kommer klart fram tror jeg det er riktig at NKP, SF og SP har en annen målsetting for sin distriktspolitik enn de andre partiene. Disse 3 partiene påpeker sterkt ønskeligheten av spredt bosetning og spredning av industrien til utkantene. SP er f. eks. villig til å ta ibruk etableringskontroll i pressområdene for å bremse tilflyttingen fra utkantene, noe som Høyre bestemt avviser, NKP og SF går inn for sterkt offentlig engasjement i industrireising i distriktene. Også de andre partiene er opptatt av å bevare en spredt bosetning, men de legger ikke dette så stor vekt, tror jeg. Vi har striden om små eller store sentra.

På området næringspolitikk er de fleste partier opptatt av at: «staten og kommunene må legge forholdene til rette» for forskjellig virksomhet. Denne formuleringen skjuler nok over endel uenighet om virkemidler, men det er som regel uråd å finne ut hva det dreier seg om.

I forbindelse med nærings- og distriktspolitikken vil jeg komme med noen kritiske merknader til partiprogrammene som særlig er rettet til de partier som har hatt den politiske makten i samfunnet de siste 10-år. Når det gjelder endringer i bosetningsstrukturen f.eks. har vi hatt en utvikling på tvers av partiprogrammenes målsetning. Hvorfor analyserer man ikke årsakene til dette? Og hvorfor klargjør man ikke sine målsettinger bedre? Det samme spørsmål kan stilles når det gjelder jordbrukspolitikken. Den fraflytting fra jordbruket (og andre primærnæringer) som har funnet sted har ikke vært resultat av en målrettet politikk, dersom man skal dømme etter partiprogrammene. Disse stiller seg nærmest utenfor utviklingen og sier at her foregår det en utvikling som man delvis vil tilpasse seg og delvis vil motarbeide. Dette er svært utilfredsstillende og kan ikke akkurat bidra til å gi dem som blir berørt av utviklingen den trygghetsfølelse som det snakkes så mye om.

Området penge- og kredittpolitikk blir viet relativt liten plass av de fleste partier. Særlig gjelder dette de borgerlige. Og når man berører problemet er det som oftest ut fra synspunktet: kredittmuligheten må utbygges for det ene eller andre formål. Man er svært lite opptatt av penge- og kredittpolitikken som virkemidler, f.eks. i konjunkturregulerende øyemed. DNA skiller seg her fra de borgerlige partiene ved at det går inn for en sterkere offentlig kontroll med det private bank- og kre-

Ingeniør

SØKES TIL VÅR SEKSJON FOR TEKNISK ØKONOMI

Seksjonen utfører teknisk-økonomiske perspektivanalyser for oppdragsgivere og er sterkt engasjert i langtidsplanleggingen ved instituttet og ved industribedrifter. Vi utfører en rekke utredningsoppdrag av mindre omfang. Arbeidsoppgavene er utfordrende, og den rette mann vil etter hvert få anledning til å bearbeide større oppgaver selvstendig.

Vi legger hovedvekten på søkerens interesse for denne type oppgaver, analytisk legning og evne til tverrfaglig samarbeid med instituttets tekniske spesialister.

Gode arbeidsforhold, lønn etter kvalifikasjoner, fri hver lørdag.

Søknad med opplysninger sendes

Sentralinstitut for industriell forskning

POSTBOKS 350 - BLINDERN

OSLO 3

Forskerstilling

I Statistisk Sentralbyrå er det ved Forskningsavdelingen ledig et vikariat som forsker, foreløpig i ca 1 år.

Forskerne er pålagt å lede forskningsprosjekter. For stillingene kreves vitenskapelig kompetanse innenfor Forskningsavdelingens arbeidsområde. Det blir lagt vekt på analytisk evne og evne til skriftlig framstilling.

Forskerne lønnes som forsker I eller forsker II etter vitenskapelige kvalifikasjoner. Bruttolønnen er henholdsvis kr. 62 540 og kr. 49 690 pr. år. Lovfestet pensjonsordning.

Den som blir tilsatt, må levere tilfredsstillende helseattest.

Som vedlegg til søknaden må følge skriftlige arbeider, helst i 2 eksemplarer, og en oppstilling over disse.

Skriftlig søknad

med kort oversikt over teoretisk utdanning

og tidligere praksis sendes til

STATISTISK SENTRALBYRÅ

Dronningensgt. 16, Oslo-Dep., Oslo 1,

senest 30. august d. å.

dittvesen, og utbygging av en statlig forretningsbank. NKP og SF går inn for offentlig overtakelse av bank- og kredittvesenet.

Når det gjelder pris- og inntektspolitikken er det allmenn enighet om de generelle målene: En stabil krone og øking i reallønnen. Det er imidlertid endel uenighet om hvordan dette skal oppnås. NKP og SF er prinsipielt mot lønnsnemnd og for bruk av prislovens fullmakt til pris- og avanseregulering om nødvendig. Høyre advarer mot dette og er også skeptisk til bruk av subsidier. De fleste borgerlige partier stiller seg relativt velvillig til bruk av lønnsnemnd og de poengterer sterkt at inntektsoppgjørene må ligge innenfor en «real-økonomisk ramme». DNA sier i sine program veldig lite på dette område. Jeg har funnet noen vage uttalelser om at: «En inntektspolitikk bare kan komme i stand ved samarbeid ellom organisasjonene og med statens medvirkning», og at DNA vil gå inn for fastere organiserte samarbeidsformer mellom staten og organisasjonene.

Skatte- og avgiftspolitikken kjenner vel de fleste etter den siste tids skattedebatt. Jeg vil bare komme med noen korte merknader. Alle partiene bortsett fra NKP og SF er prinsipielt for overgang til mer indirekte beskatning. Alle partiene vil bruke skattepolitikken for å oppnå en «rettferdig» inntektsfordeling. Denne frasen skjuler nok over store motsetninger. Stort sett er det vel riktig å si at NKP og SF går inn for en større inntektsutjevning via skattesystemet, mens særlig Høyre er motstander av det. Det kommer fram f.eks. i understrekningen av at den enkelte i størst mulig grad må få beholde råderetten over sin egen inntekt. Tilslutt vil jeg bemerke at ingen av partiene drøfter og gir en skikkelig begrunnelse for avgifts- og subsidiepolitikken. Indirekte virkninger eksisterer ikke for våre politikere, ser det ut til. Når man kommer ned til detaljene i skattepolitikken vil man finne hva jeg vil kalle «små uenigheter». Denne uenigheten om detaljer har her, som på andre områder, en tendens til å bli gjort til det vesentlige i den aktuelle debatten på bekostning av mer prinsipielle spørsmål, og det er synd.

På området sosial- og boligpolitikk er det endel uenighet om målsettingene, men om uenigheten er betydelig er en annen sak. Formuleringene er ofte svært generelle. Alle går nå inn for en senkning av pensjonsalderen (ikke like mye riktignok), og alle er opptatt av funksjonshemmede.

Boligbyggingen har stått i sentrum i det siste etter at Venstre lovte å bygge 160 000 boliger på 4 år. Det er sjelden partiene kvantifiserer sine målsettinger og Venstre har heller ikke gjort det i arbeidsprogrammet for perioden 69—73. Etter hva jeg kan forstå er det endel uenighet både om målsetting og virkemidler når det gjelder boligpolitikken, kanskje særlig virkemidlene i tomtspolitikken.

Sluttmerknad.

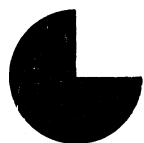
Felles for alle partiene er det at de i sine program har tatt opp menneskelige trivselsproblemer. Formuleringene når det gjelder trivsel og trygghet er imidlertid svært vage, og det er vanskelig å få tak i hva som egentlig menes. Jeg vil imidlertid anta at det skjuler seg en litt forskjellig prioritering under de runde formuleringene. Det samme vil jeg anta når det gjelder fellesforbruket. Alle er på en eller annen måte inne på at dette må øke raskt i årene som kommer. Kanskje er Høyre litt betinget i sine formuleringer på dette punkt.

Jeg nevnte ovenfor at det kan være vanskelig å finne ut hva partiene betrakter som målsettinger; det er imidlertid enda vanskeligere å finne ut hvordan de vil prioritere mellom de mål de har stilt opp. Mye av den uenighet vi kan observere mellom partiene i den praktiske politikken skyldes nok en forskjellig prioritering mellom formål som alle i og for seg går inn for, like mye som det forhold at partiene har helt forskjellige målsettingsvariable. Denne uenigheten er det som sagt vanskelig å avsløre i partiprogrammene fordi vi der som regel har generelle og ofte tvetydige formuleringer.

Jeg ser ikke bort fra at dette er bevisst politikk. Slike formuleringer gir politikerne større handlefrihet den dag de får anledning til å sette sin politikk ut i livet, og det blir vel sett på som en fordel fra deres side.

Interessant er det også at alle går inn for mer og bedre planlegging på så å si alle samfunnslivets områder. For noen år siden var det nærmest slik at planlegging og sosialisme ble sett på som så å si det samme onde av enkelte borgerlige politikere. Den tiden ser nå ut til definitivt å være forbi. Men det er nok ennå uenighet om hvilken rolle planleggingen skal spille i vår økonomi. Skal den være prognose eller plan? Bortsett fra NKP og SF og tildels DNA som mener at planleggingen må bestå i å utarbeide bindende planer, tar ikke partiene standpunkt til dette spørsmålet. Jeg tar vel imidlertid neppe mye feil om jeg sier at de borgerlige partiene ser på planene først og fremst som prognoser.

Konklusjonen på denne artikkelen blir vel nærmest at forskjellen mellom partiene ikke er særlig stor, bortsett fra NKP og SF, som har målsettinger som skiller seg vesentlig fra de andre, særlig på lang sikt. I den forbindelse har den tanke streift meg at det kanskje er slik at tyngdepunktet for den politiske strid holder på å forflyttes til andre områder, f.eks. kulturpolitikken, mens man blir mer og mer enig om økonomien. Dette tror jeg i alle fall må være tilfelle for forholdet mellom DNA og de borgerlige partiene.

Sosialøkonomisk Samfunn

medlemsnytt

NYTT SEKRETARIAT

Sosialøkonomisk Samfunn har fått nytt sekretariat. Det er Norges Juristforbunds sekretariat som nå vil utføre alt sekretærarbeide både for Samfunnet og Sosialøkonomen, i samsvar med en to-årig avtale som trådte i kraft 1. juli d.å.

Norges Juristforbund er en sammenslutning av 14 organisasjoner for stats-, kommunalt og privat ansatte jurister og har ca. 2 400 medlemmer, hvorav ca. 600 er studentmedlemmer. Juristforbundets arbeidsoppgaver er stort sett de samme som Samfunnets, dvs. å foreta lønnsforhandlinger, drive kursvirksomhet og arrangere medlemsmøter og konferanser. Dette arbeid blir utført av et sekretariat som etter en forestående utvidelse vil omfatte 5 ansatte, og hvor generalsekretær, cand. jur. Knut Farnes er den daglige leder.

Avtalen mellom Norges Juristforbund og Sosialøkonomisk Samfunn medfører ingen endringer i Samfunnets organisasjonsmessige status. På den annen side er det grunn til å tro at ordningen vil kunne åpne for et nyttig samarbeid mellom de to organisasjoner, f.eks. når det gjelder lønnsforhandlinger, men også når det gjelder møte og kursvirksomhet. Sosialøkonomisk Samfunn ser derfor med glede og forventning frem til sekretariatssamarbeidet med Norges Juristforbund.

*

I forbindelse med det nye sekretariatet arbeider styret nå bl.a. med å få brakt orden i Samfunnets og Sosialøkonomens arkiver, som hittil har vært oppbevart på forskjellige steder, og ikke alltid har vært ført og ordnet like systematisk. Det er også besluttet å legge om medlemskartoteket. Nye kartotekkort er under utarbeidelse og vil i løpet av høsten bli sendt medlemmene for utfylling, slik at en derved kan få brakt kartoteket à jour. Det vil også bli ført kartotek over de sosialøkonomer som ikke er medlemmer, slik at Samfunnet til enhver tid har oversikt over hvor, og i hvilke stillinger, sosialøkonomer er ansatt. Et slikt kartotek vil også være hensiktsmessig med sikte på senere utgaver av kandidatboken.

HØSTENS MØTEPROGRAM

Møteprogrammet for høsten er ennå ikke klart i detalj, men foreløpig ser det ut som følger, (datoene er ikke helt sikre):

- a) 3 medlemsmøter: 16-9—14-10—2-12.
- b) Høstkonferanse 3—4-11.
- c) Generalforsamling 18-11.
- d) Kronefest 12-12.
- e) Kandidatfest 19-12.

Når det gjelder *medlemsmøtene* kommer en til å ta opp sparingen i vårt land — spareformene og allokeringsmekanismene — til debatt i form av foredrag og rundebordsdiskusjon. Høstens siste medlemsmøte vil bli viet «de gyldne sekstiårenes» vekstproblematikk og spørsmålet om hva de viktigste økonomisk-politiske problemstillingene vil bli i sytti-årene. Temaet for høstens første møte er ennå ikke klart, men innbydelse vil bli sendt medlemmene gjennom «Nytt fra Samfunnet» i begynnelsen av september.

Høstkonferansens foreløpige tittel er «Søkelystet på kommunene» og de emner som vil bli tatt opp og belyst er bl.a. «Kommunen i norsk økonomi», «Funksjonsfordelingen kommune/fylke/stat», «Styring av kommunens inntekter», «Kommunal langtidsplanlegging» og «Budsjettering som instrument i planleggingen». Kommunale planleggingsproblemer slik en møter dem både i teori og praksis vil her bli diskutert. Det kan godt innrømmes at denne konferansen stiller styret selv store forventninger til. Formann i høstkonferansekomitéen denne gang er Erling Sverdrup Andersen.

Som en følge av at styrets funksjonsperiode nå følger kalenderåret, vil neste *generalforsamling* bli holdt allerede i november d.å. På denne generalforsamlingen skal det bl.a. tas standpunkt til de endelige formuleringer i de nye lover som er gjort gjeldende for Samfunnet.

Ennvidere er tiden igjen inne for arrangement av *kronefest*, som ifølge tradisjonen skal arrangeres hver annet år. Festkomité er allerede nedsatt med Kristen Knudsen som formann. Festen for de nye økonomiske kandidater som Samfunnet arrangerer, vil så avslutte høstens program.

I tillegg til ovennevnte begivenheter vil det bli arrangert et etterutdanningskurs i EDB- og systemanalyse i løpet av høsten, men tidspunktet her er ennå ikke helt klart. Etterutdanningsutvalget, med Johan Kristian Tønder som formann, arbeider dessuten med et kurs- og forelesningsopplegg for neste år.

NYE KANDIDATER — NYE MEDLEMMER

I vårsemesteret 1969 ble det uteksaminert 29 nye sosialøkonomer. Av disse er ca. 25 kandidater innmeldt som medlemmer i Samfunnet.

Det arbeides for øvrig med å øke medlems-tallet, og resultatet av arbeidet foreløpig synes lovende. På noe lengre sikt skulle utsiktene være gode for en betydelig økning i medlems-tallet. Det er nå vel 700 sosialøkonomistuden-ter ved Universitetet i Oslo og ca. 500 av disse er medlemmer av Sosialøkonomisk Samfunn gjennom studentforeningen «Fredrik».

Det kan også nevnes at i tillegg til de 29 nye cand.oecon.-er var det i vårsemesteret 60 studenter som besto det statistiske avsnitt (I. avdeling) og derved ble exam.oecon., 40 studenter besto det økonomiske avsnitt av I. avdelings eksamen og 121 studenter besto forberedende prøve i matematikk for sosialøko-nomer.

NYTT FRA SAMFUNNET

Meldingsbladet «Nytt fra Samfunnet» har i de siste år vært utsendt med ca. 8—12 num-mer pr. år. Styret har forstått det slik at bla-det har vært et hensiktsmessig og populært kontaktorgan overfor medlemmene. På den annen side er det en dyr informasjonsmåte. Det nåværende styre vil derfor forsøksvis re-dusere antall nummer av NFS til 5—6 pr. år, og i steden søke å informere både medlemmer og andre interesserte om Samfunnets virksom-het gjennom opprettelsen av spesielle «med-lemssider» i Sosialøkonomen. Den nærværende orientering må således ses som det første inn-slag i denne nye informasjonstjeneste overfor medlemmene. Styret vil dessuten gjerne høre medlemmenes oppfatning om hvordan kontakten mellom styret og medlemmene ytterligere kan styrkes.

TILLITSMENN I SOSIALØKONOMISK SAMFUNN

Til orientering vil vi få opplyse at frem til 31-12 d.å. er følgende medlemmer av

Hovedstyret i Sosialøkonomisk Samfunn (i parentes har vi anført kontoradresse og tele-fonnummer):

Universitetsstipendiat Tore Lindholt, formann, (Sosialøkonomisk Institutt, tlf. 46 68 00, linje 8137).

Sosialøkonomisk Samfunn

har nå følgende postadresse:

POSTBOKS 1501, VIKA, OSLO 1

Budadresse:

KARL JOHANS GATE 35 IV

Telefonnummer:

33 01 00

Konsulent Finn Arne Johansen, viseformann,
(Norges Rederforbund, tlf. 41 72 60).

Konsulent Johan Kristian Tønder, sekretær,
(Statistisk Sentralbyrå, tlf. 41 38 20).

Konsulent Harald Fure,
(Den norske Creditbank, tlf. 20 80 90).

Byråsjef Idar Møglestue, formann i fagforen-ingen,
(Statistisk Sentralbyrå, tlf. 41 38 20).

Stud. oecon. Paal Sand, formann i studentforen-ingen,
(Sosialøkonomisk institutt, tlf. 46 68 00, linje 8118).

Stud. oecon. Nils-Johan Korsvik,
(Sosialøkonomisk institutt, tlf. 46 68 00, linje 8259).

Varamenn:

Konsulent Knut-Olav Moen,
(Norsk institutt for by- og regionforskning, tlf. 21 32 09).

Prosjektleder Bjørnulf Sandberg,
(Statens Rasjonaliseringsdirektorat, tlf. 11 90 90).

Konsulent Arne Faye,
(Statistisk Sentralbyrå, tlf. 41 38 20).

Stud. oecon. Maj Ohm,
(Sosialøkonomisk institutt, tlf. 46 68 00, linje 8259).

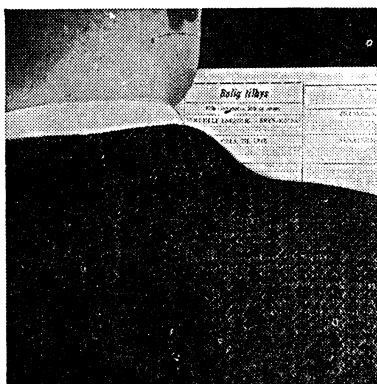
Stud. oecon. Tove Redse,
(Sosialøkonomisk institutt, tlf. 46 68 00, linje 8259).

Pakistan — eit mønsterland?

— meningsforvirrende trykkfeil —

Spørsmålstegnet i overskriften til Petter Jakob Bjerves artikkel i forrige nummer av Sosialøkonomen var dessverre falt ut ved en redaksjonell korrekturfeil.

Hvem får lån til bolig?

De som er kunder i Oslo Sparebank! Fordi Oslo Sparebank har som hovedformål å tjene sine kunders — sparernes og låntakernes interesser. Derfor kan enhver innskyter med et fornuftig boligprosjekt — og som kan vise til regelmessig sparing — regne med støtte i Oslo Sparebank, i form av lån til innskudd i leilighet, byggelån eller langsiktige og rimelige

pantelån. Deres konto i Oslo Sparebank er Deres kundebevis. De kan selv velge den kontoform som passer Dem: Vanlig sparekonto, lønnskonto, skattefri

banksparing — eller enhver annen innskuddsform. Oslo Sparebank byr Dem alle valgmuligheter og utfører alle banktjenester for Dem.

La lånemulighetene i fremtiden være avgjørende for Deres valg av bank i dag!

Oslo Sparebank

PUBLIC RELATIONS

Til vår PR-avdeling søker vi yngre, velutdannet mann for snarlig til-
tredelse. Søkere må ha videregående utdanning og være interessert i
å overta andre stillinger i selskapet etter en periode på 2—4 år i
PR-avdelingen.

Vår nye medarbeider bør ha UTDANNELSE som

— sosialøkonom, sivil- eller bedriftsøkonom.

Han bør fortrinnsvis ha INTERESSE for og/eller ERFARING fra

— Public relations

— medarbeiderskap i bedriftsblad eller tidsskrift

— oppgaver for kringkastingen, større organisasjoner etc.

— markedsføring, personalforvaltning, regnskapsvirksomhet,
ledelse og administrasjon.

EGENSKAPER som innsatsvilje, samarbeidsevne, selvstendighet og
god fremstillingsevne — muntlig og skriftlig — vil også bli tatt i be-
traktning. Gode engelsk-kunnskaper er nødvendig.

Vi tilbyr gode arbeids- og samarbeidsforhold, lønn etter innsats, lør-
dagsfri hele året og pensjonsordning.

Søknader, vedlagt avskrifter av skolepapirer og attester, sendes vår
personalavdeling innen 26. august.

A.S NORSKE ESSO

Haakon VII's gate 5,
Postboks 1369 Vika,
OSLO 1

Habberstad søker medarbeidere

Sivilingeniører, siviløkonomer og cand. oecon'er
i alderen 30—40 år søkes til nye stillinger i
våre konsulentgrupper for administrativ og
teknisk organisasjon, industriprosjektering,
produktrettet rasjonalisering og informasjons-
behandling (EDB).

Søkerne må kunne vise til praksis fra leder-
stilling i næringslivet, eller til akademisk virk-
somhet innen lederskapsproblematikken med
tilknytning til praktisk prosjektarbeid. Vi
verdsetter medarbeidere med evne til å gene-
rere sine oppgaver selv, og som også frem-
gangsrikt kan samarbeide med oppdragsgivere
og kolleger.

De som blir ansatt vil innledningsvis få en
periode med bred teoretisk innføring og prak-
tisk trening i vår arbeidsmetodikk. Utover
dette tilbyr vi varierte muligheter for faglig
og personlig utvikling, ikke minst gjennom
engasjement i utfordrende oppgaver i et fasci-
nerende yrke. Stillingene passer for «utad-
vendte problemløsere».

Lønnsforholdene er gode.

Vi gir gjerne nærmere orientering om arbeidet,
men send oss da helst på forhånd en skriftlig
redegjørelse for Deres kvalifikasjoner.

ASBJÖRN HABBERSTAD &

Konsulenter i teknisk og merkantil rasjonalisering

ERICH MOGENSØNS VEI 38 · LINDERUD · OSLO 5 · TLF. 150190

Administrativ planlegging

Vi trenger ytterligere en medarbeider til å delta i utviklingen av administrative planleggings- og styringssystemer.

I forbindelse med et integrert informasjonssystem som er påbegynt, foreligger en rekke krevende og omfattende oppgaver på feltene

- prognostisering
- distribusjonsplanlegging
- kostnadskontroll
- transportanalyser
- investeringsplanlegging.

Vi ønsker å ansette en sivilingeniør, siviløkonom eller cand. oec. med kjennskap til moderne hjelpemidler i bedriftsledelse som operasjonsanalyse og EDB. Det er en fordel med erfaring fra tilsvarende arbeide, men ingen nødvendighet.

Vi kan tilby arbeide i en meget avansert avdeling med godt faglig miljø, gode muligheter for videreutvikling og gode betingelser forøvrig.

Søknad sendes til vår personalavdeling, Fred. Olsens gate 5, Oslo 1

NORSK BRÆNDSELO LJE A.S

Jurist - Siviløkonom Sosialøkonom

Skibsfartens Arbeidsgiverforening søker en yngre jurist, siviløkonom eller sosialøkonom med noen års praksis fra privat eller offentlig virksomhet. Vedkommende bør ha en god muntlig og skriftlig fremstillingsform.

Stillingens arbeidsfelt omfatter behandling av tariff- og lovspørsmål og øvrig service innen mannskapssektoren for foreningens medlemmer. For jurist vil arbeidsområdet også omfatte prosedyre.

Søknad med kopier av vidnesbyrd og attester til

Skibsfartens Arbeidsgiverforening

Rådhusgt. 25,
OSLO 1